

‘Η ἀντικειμενική σκέψις βασίζεται πλέον ἐπὶ τῆς ἀληθείας τῆς ὑπάρξεως, τῆς διαλεκτικῆς καθ’ ἔαυτὴν καταστάσεως καὶ τοῦ πάθους τοῦ προκύπτοντος ἐκ τοῦ διχασμοῦ αὐτῆς. ‘Ἐνεκα τῆς ὑποκειμενικῆς τούτης ὑπαρκτικῆς καταστάσεως ἡ ἀντικειμενική σκέψις δὲν δύναται νὰ φθάσῃ εἰς τελικὴν ἰδεατὴν σύνθεσιν τοῦ Παντός. Πανταχοῦ ἡ ὑπάρξις καὶ ἡ Σκέψις τοῦ ‘Ὑπάρχοντος φέρει μεθ’ ἔαυτῆς τὴν ἐπανάστασιν, τὸν διχασμόν, τὴν ἐξαίρεσιν, τὸ ἀπροσδόκητον. Οὕτως ἡ ‘Οντολογία εἶναι ματαιότης ματαιοτήτων ὡς ὑπὸ φανταστικῆς σκέψεως πρὸς φανταστικὴν ἐν νῷ παράστασιν τοῦ ’Απολύτου φερομένη.

Δὲν ἔχομεν ἐπομένως ἀνάγκην πολεμικῆς ἐναντίον τῆς φιλοσοφίας, ἀλλὰ προσπαθείας ὑπερβάσεως αὐτῆς οὐχὶ διὰ σκέψεως ἀκόμη ὑψηλοτέρας αὐτῆς τῶν ἴδεαλιστῶν, ἀλλὰ περισυλλογῆς πρὸς τραγικὴν καὶ ταπεινὴν ἐπάνοδον εἰς ἔαυτούς. ‘Η καλυτέρα ἀντίδρασις εἶναι μόνον αὐτή. Τότε θὰ ἀποδειχθῇ, διὰ τῆς ‘Ἀλήθειας δὲν εἶναι τόσον μακρὰν, δὲν εἶναι ἀντικείμενον τῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως καὶ τοῦ δρθοῦ λόγου, ἀλλ’ εἶναι πλησίον, ἐντὸς ἡμῶν ὡς ἡ Οὐσία τοῦ ὑπάρχειν, ὡς ἡ ἀπόστασις δηλαδὴ μεταξὺ τῆς καθολικῆς Οὐσίας τοῦ Παντός φίς ‘Ὑπάρξεως ἀπολύτου καὶ προσωπικῆς—τοῦ προσωπικοῦ Θεοῦ—καὶ τοῦ χρονικοῦ ἀνθρωπίνου εἶναι.

‘Η ὑπέρβασις τῆς φιλοσοφίας ὡς ἀντίδρασις ἐναντίον αὐτῆς ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ πάθους τῆς ὑπάρξεως. Τοῦτο συντρίβει καὶ ὑπερβαίνει τὴν ἀτοπὸν ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς τὴν ὑπάρξιν ἀπάθειαν καὶ ἀντικειμενικὴν νηφάλιον ἐπισκόπησιν τοῦ κόσμου καὶ τῶν προβλημάτων τῆς ζωῆς ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ καὶ ἀδιαφόρου περὶ ταῦτα παραμένοντος δρθοῦ λόγου.

β. ‘Η νέα ‘Οντολογία. ‘Η δευτέρα μορφὴ ἀντιδράσεως δὲν συντελεῖται διὰ τῆς ὑπερβάσεως τῆς φιλοσοφίας, ἀλλ’ ἐντὸς τῶν κόλπων αὐτῆς ὑπὸ φιλοσόφων, οἵτινες δὲν ἐπιθυμοῦν τὴν κατάργησιν τῆς ‘Οντολογίας, ἀλλὰ τὴν εἰσαγωγὴν νέας ὄντολογικῆς μεθόδου, βασιζομένης ἐπὶ τῶν ὑπάρξιστικῶν βιωμάτων. Μὲ ἐπικεφαλῆς τοὺς Heidegger καὶ Sartre προσπαθοῦν οὗτοι νὰ ἀποφύγουν τὴν ἄμεσον πτῶσιν εἰς τὴν διαλεκτικὴν ὑπόστασιν τῆς ὑπάρξεως καὶ τὴν ἐν μονώσει τραγικὴν σκέψιν περὶ αὐτῆς καὶ πειρῶνται νὰ στηρίξουν νέαν ὄντολογίαν ἐκ τῶν προκαλουμένων τῆς ὑπάρξεις βιωμάτων ἐν τῇ ἐπαφῇ αὐτῆς μετὰ τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου. ‘Η κίνησις γίνεται πάλιν ἐξ ὑποκειμένου, ἀλλ’ οὐχὶ ἐν τῷ βάθει αὐτοῦ ὡς καθαρᾶς καὶ διακεκριμένης ὑπάρξεως. Σταματᾷ τις τὴν ὑπάρξιστικὴν σκέψιν ὡς φιλόσοφος, ἐνῷ εὑρίσκεται αὕτη καθ’ ὅδὸν πρὸς τὴν μόνωσιν· δὲν ἀφήνει αὐτὴν νὰ γίνη ὑπαρκτικὴ—ὅπότε δὲν εἶναι πλέον φιλοσοφία, ἀλλὰ τραγικὸς ὑποκειμενισμός—καὶ διατηρεῖ αὐτὴν ὡς «ὑπάρξιστικὴν» ἐν τῷ χώρῳ τῆς φιλοσοφίας, ἀλλ’ ὡς ἀντίδρασιν κατὰ τῆς κλασικῆς ‘Οντολογίας ἐναντίον τῆς φανταστικῆς ἀντικειμενικῆς αὐτῆς ἐνεργείας. ‘Η ὑπάρξιστικὴ φιλοσοφία (Existentialphilosophie)

βασίζεται ούχι καθαρῶς καὶ μόνον ἐπὶ τῆς ὑπάρξεως, ὡς πράττει ἡ ὑπαρκτική (Existentiellphilosophie), ἢ ἡ καθαρὰ φιλοσοφία τῆς ὑπάρξεως τύπου Kierkegaard.

Ἡ ὑπάρξις δὲν εἶναι ἡ πρωταρχικὴ κατηγορία τοῦ φιλοσοφεῖν, ἀλλὰ τὰ Existentialia, δηλαδὴ ἡ σχέσις, τὴν δόποιαν βιοῦ τὸ ὑποκείμενον ως πρωταρχικὴν ὑπάρξιστικὴν κατάστασιν ἐν τῇ ἐπαφῇ μετὰ τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου. Ἡ ὑπάρξις οὕτω δὲν εἶναι κατ' ἀρχὴν καθαρὰ ὑποκειμενική, ἀλλ' ἡ ἐκ τοῦ ὑποκειμένου φόρὰ πρὸς τὰ ἀντικείμενα —ἐπὶ τῇ βάσει, ως εἴδομεν, τῆς Intentionalität τῆς Φαινομενολογίας τοῦ Husserl. Οὕτω, ἀντὶ τοῦ ὄρθιοῦ λόγου εἰσέρχεται ἡ Ek-sistenz ως ἐπέκτασις τοῦ ἀπλῶς ὑποκειμενικοῦ ὑπάρχειν πρὸς τὴν ἀσύλληπτον καθολικὴν ἔννοιαν τοῦ εἶναι, ἥτοι τοῦ "Οντος." Άρα ἡ ὑπάρξις εἶναι ούχι ὄντική (ontisch) κατηγορία, ως εἰς τοὺς ὑπαρκτικούς φιλοσόφους παραμένουσα καθ' ἑαυτὴν διχασμένη, ἀλλ' ὄντιοι λογική (ontologisch), ἔχουσα ἐν ἑαυτῇ λόγον καὶ κατ' ἀναλογίαν δύναμιν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δργάνων τῆς ἐπαφῆς μετὰ τῶν ἀντικειμένων —τῶν Existentialia—νὰ εὕρῃ τὸν λόγον τῶν φαινομένων καὶ δι' αὐτῶν νὰ θέτῃ συνεχῶς τὸ ἐρώτημα περὶ τοῦ "Οντος. Πρόκειται δηλαδὴ πλέον ούχι περὶ ὄρθιοιογιστικῆς 'Οντολογίας, ἀλλὰ φαινομενολογικῆς τοιαύτης. Ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις ταύτας τὸ τέλος τῆς ὄντιοιογικῆς ἀφαιρέσεως δὲν δύναται νὰ εἶναι ἡ σύλληψις ἐν νῷ τῆς ἀπολύτου ἐνότητος τοῦ εἶναι ως καθολικοῦ "Οντος ἢ ως ἀπολύτου 'Ιδέας, ἀλλ' ἡ διάσπασις τοῦ ὑπαρκτοῦ ὑπὸ τῶν καθ' ἔκαστα λόγων τῶν φαινομένων ἐν τῇ ὑπάρξει ως Ek-sistenz, δηλαδὴ τῆς εἰς τὸ ἀπειρον καὶ δι' αὐτῆν ἀνύπαρκτον "Ον ἐπεκτεινομένης ὑπάρξεως. Οὕτως ἡ ἀπόλυτος ἐνότητος τοῦ Eίναι —τὸ "Ον—συλλαμβάνεται ὑπὸ τῆς τοιαύτης Ek-sistenz ως τὸ ἀντίθετον τοῦ ὑπαρκτοῦ, ἥτοι ως τὸ Μηδὲν—das Nichts καὶ le Néant, τὸ ὄποιον προκαλεῖ τὴν ἀγωνίαν καὶ τὸ τρέμειν εἰς τὸν Heidegger καὶ τὴν ναυτίαν εἰς τὸν Sartre. Εἶναι πανταχοῦ τὸ "Ον ως τὸ Τίποτα" ὑπάρχει ως τὸ μὴ—εἶναι· εὑρίσκεται πανταχοῦ, ἀλλὰ δὲν συναντᾶται οὐδαμοῦ. Ἐν τῇ ὑπάρξει μόνον ἀποκαλύπτεται, μετὰ τὴν φαινομενολογικὴν ὄντιοιογίαν, ως τὸ ἀπύθμενον βάθρον αὐτῆς.

Ἡ ἀντίδρασις ἐναντίον πάσης φύσεως ὄντιοιογίας τῆς φιλοσοφίας τῶν νεωτέρων χρόνων εἶναι πρόδηλος. Τὸ "Ον ως ἀπόλυτον δύναται νὰ εἶναι μόνον τὸ ἀντίθετον τοῦ σχετικοῦ καὶ πεπερασμένου ὑπαρκτοῦ, μεταξὺ τοῦ δόποιου συγκαταλέγεται ὁ ἀνθρώπινος λόγος. 'Ως ἀπόλυτον ὑπαρκτὸν τὸ "Ον δὲν δύναται νὰ εἶναι 'Ιδέα, ἀλλ' ἀπόλυτος πραγματικότης. 'Απόλυτος διμως πραγματικότης δὲν ὑπάρχει. Πᾶν ὑπαρκτόν, ἐνῷ ὑπάρχει, διὰ τῆς ὑπάρξεως τοῦ βαίνει εἰς τὴν τελικὴν φθοράν, εἰς τὴν αὐτοκαταστροφήν του, εἶναι ἐν «Εἶναι — πρὸς — θάνατον». Τοῦτο καταδειχνύει τὴν τελικὴν μορφὴν τοῦ δόντος, ως τὴν ἀπόλυτον ἀντίθεσιν τοῦ ὑπαρκτοῦ. Τοῦτο εἶναι τὸ Μηδέν.

Εὔκολως δύναται νὰ συμπεράνῃ τις κατόπιν τῶν ἀνωτέρω περὶ

τῆς διαχρίσεως μεταξύ τῶν δύο ἀντιδράσεων. Οἱ καθαροὶ φιλόσοφοι τῆς ὑπάρξεως—οἱ ὑπαρκτικοὶ τύπου Kierkegaard—δὲν ἔχουν ἀδικον εἰς τὴν ἀντίδρασιν των· ἀλλὰ διὰ τούς ὑπαρξιστὰς φιλοσόφους εἴς ὑπαρκτικὸς φιλόσοφος δὲν εἶναι πλέον φιλόσοφος· ἔχει ὑπερβῆ τὴν φιλοσοφίαν. Ἡ μόνωσις καθ' ἔαυτὸν εἶναι ὄρθη τελικὴ λύτρωσις μετὰ τὴν κατανόησιν τῆς ἀληθείας, δτι τὸ "Ον εἶναι ἀκατανόητον ὡς ἀπόλυτος Ἐνότης ή Ἰδέα ή Ὑλη. Ἀλλ' ή βίωσις τῆς τραγικῆς διαλεκτικῆς ὑποστάσεως τῆς ὑπάρξεως καὶ η μόνον περὶ αὐτὴν φιλοσοφική ἐνασχόλησις διὰ τῆς Σκέψεως—Ὑπάρχοντος, ὑπερβαίνει τὸν κόσμον· πάραμένει μὲν καὶ ἀγωνίζεται ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ βλέπει αὐτὸν ἀφ' ὑψηλοῦ, (πρβλ. τὰ περὶ εἰρωνείας καὶ χιοῦμορ ὑπὸ τοῦ Kierkegaard λεχθέντα σ. 56 καὶ 71), ἔλκεται ὑπὸ τῆς ὑπαρκτικῆς ἀντιθέσεως ἐν ἔαυτῷ καὶ παραδίδεται τελικῶς εἰς τὸ Αἰώνιον, τὸ θεῖον. Δὲν πρόκειται πλέον περὶ φιλοσοφίας· η τελικὴ ἀναπόφευκτος μορφὴ τῆς ὑπαρκτικῆς φιλοσοφίας εἶναι η διαλεκτικὴ Θεολογία. Οἱ ὑπαρξισταὶ φιλόσοφοι ἀντιθέτως θέλουν νὰ παραμένουν ρεαλισταὶ φιλόσοφοι τοῦ πεπερασμένου καὶ νὰ μὴ θεολογήσουν, ἐνῷ συγχρόνως ἀφήνουν ἀναγκαστικῶς, ὡς θὰ ἴδωμεν εἰς τὸ Δεύτερον Μέρος, ἀνοικτὴν τὴν θύραν διὰ τὴν προσωπικὴν πλέον καὶ διὰ πίστεως ἀνίχνευσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ Μηδενός, ὡς τοῦ χώρου, ἔνθα κεῖται τὸ ἀόρατον καὶ ἀκατανόητον "Ον ὡς ἀπόλυτος Ὑπαρξίας.

Ο Kierkegaard ἔξ ἀλλού δὲν ἤθελε νὰ ἐκλαμβάνηται ὡς φιλόσοφος. Εἶχεν ἐπίγνωσιν τῆς ὑπερβάσεως, τὴν ὅποιαν ἐνήργει διὰ τῆς σκέψεως τοῦ Ὑπάρχοντος, ἀλλ' ητο ἀκόμη περισσότερον βέβαιος, δτι η «Σκέψις» του εἰς τὸ μεταίχμιον μεταξύ φιλοσοφίας καὶ θεολογίας θὰ προύκάλει διμέτωπον ἀντίδρασιν, ὑπερβατικὴν μὲν ὡς πρὸς τὴν φιλοσοφίαν, προπαρασκευαστικὴν δὲ ὡς πρὸς τὴν θεολογίαν¹. Εἶχε πλήρη συνείδησιν ὑπὲρ πᾶν ὄλλο, δτι ἐντὸς τοῦ χώρου τῆς φιλοσοφίας θὰ ἐνέπνεε στροφὴν τῶν πνευμάτων πρὸς αὐστηρῶς νέαν φιλοσοφικὴν κατεύθυνσιν, ἀναγκαστικῶς ἀνιχνεύουσαν τὸ μυστήριον τῆς κεκρυμμένης παρουσίας τοῦ Θεοῦ².

Οὕτω δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν συμπερασματικῶς, δτι ὑπὸ τὸν ὄρον «Ὑπαρξισμός» δύνανται νὰ ὑπονοηθοῦν καὶ νὰ συνυπάρχουν δύο ἀντιδραστικαὶ φιλοσοφικαὶ κατευθύνσεις, ητοι η καθαρὰ φιλοσοφία τῆς ὑπάρξεως η ὑπαρκτικὴ φιλοσοφία, ὡς ὑπέρβασις τῆς φιλοσοφίας πρὸς σοβαρωτέραν ἐνασχόλησιν περὶ τὴν ὑπαρξίαν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ η ὑπαρξιστικὴ φιλοσοφία, ὡς ἀμεσος ἀντί-

1. «Ο συγγραφεὺς δὲν εἶναι κατ' οὐδένα τρόπον φιλόσοφος, ἀλλὰ ποιητὴς τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ περιπτωτικὸς συγγραφεὺς, δ ὅποιος οὔτε νέον σύστημα φιλοσοφίας εἰσάγει, οὔτε ἐπὶ παλαιοῦ συζητεῖ» (Kierkegaard : «Furcht und Zittern», Kopenhagen 1843 σ. 5.)

2. «Εἰμαι ξνας μικρὸς διαβολάκος ἐντὸς τῆς φιλοσοφίας. Θέλω καὶ θὰ δημιουργήσω μίνη νέαν ἐν αὐτῇ κατεύθυνσιν» (Kierkegaard : «Philosophische Brocken», II Kopenhagen 1846, σ. 298).

δρασις ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς φιλοσοφίας τῶν νεωτέρων χρόνων, διὰ τὴν ρεαλιστικωτέραν ὑπαρξιστικήν μελέτην τῶν μορφῶν τοῦ εἶναι ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀνθρωπίνης πραγματικῆς καταστάσεως¹.

γ. Η κρίσις τῆς φιλοσοφίας. Έπομένως ἡ ἐμφάνισις τοῦ ὑπαρξισμοῦ καὶ ἡ ἔξαπλωσις αὐτοῦ ἐντὸς τῆς συγχρόνου φιλοσοφίας μαρτυρεῖ περίοδον κρίσεως αὐτῆς. Πράγματι, ἐὰν ἔξαιρέσῃ τις τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἀντιδράσεως Kierkegaard, ὁ ὅποιος διὰ τοῦτο μόνον ὡς προφητικὸς ἀντιδραστικὸς συγγραφεὺς δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ, οἱ σύγχρονοι ὑπαρξισταὶ φιλόσοφοι ἐδημιουργήθησαν ἐνεκα τῆς κρίσεως τῆς φιλοσοφίας, ἡ ὅποια σημειοῦται ἀρχομένου τοῦ 20οῦ αἰῶνος. Ως παρετηρήθη (σελ. 78) τὰ πνεύματα κατέλαβεν ὁ κορεσμὸς ἀπὸ τὸν ὀρθολογιστικὸν ἡ ὑλιστικὸν μονισμὸν καὶ μέσῳ κατ' ἀρχὴν τοῦ συγχρητισμοῦ — ὁ ὅποιος εἶναι τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς κρίσεως ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ — κατέληξαν εἰς τὴν ἀρνησιν τῶν μεγαλεπηβόλων φιλοσοφικῶν συστημάτων καὶ τὴν εἰσαγωγὴν ρεαλιστικῆς, θετικιστικῆς, πραγματιστικῆς, ἀληθῆς ὑποκειμενιστικῆς σκέψεως. Διὰ τοῦτο πολλοὶ κριτικοὶ τῆς φιλοσοφίας ἐκλαμβάνουν τὴν φιλοσοφίαν τοῦ 20οῦ αἰῶνος οὐχὶ ὡς κρίσιν αὐτῆς ταύτης τῆς φιλοσοφίας, ἀλλ' ὡς κρίσιν τῆς δυτικοευρωπαϊκῆς φιλοσοφίας τῶν νεωτέρων χρόνων, ἀνευρισκοντες ἐν τῇ συγχρόνῳ φιλοσοφίᾳ ἀναβίωσιν τῆς ἀνθρωποκεντρικῆς σκέψεως καὶ τῶν πραγματικῶν μεταφυσικῶν ἀνατάπεων τῆς ψυχῆς.

Ο ὑπαρξισμὸς εἶναι προὸν τῆς τοιαύτης κρίσεως καὶ προσπάθεια φιλοσοφικῆς ἐρεύνης τοῦ παρόντος, ὡς τοῦτο διεμορφώθη μετὰ τὴν διάψευσιν τῶν αἰσιοδόξων προσδοκιῶν τῆς θετικῆς ἐπιστήμης τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ γενικῶς τῆς ρωμαντικῆς περιόδου καὶ τῆς μὴ ἴκανοποιήσεως τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ὑπὸ οὐδενὸς φιλοσοφικοῦ συστήματος, ἰδεαλιστικοῦ ἡ ὑλιστικοῦ. Οἱ φιλόσοφοι ἐκεῖνοι καὶ μετ' αὐτῶν οἱ ψυχολόγοι, κοινωνιολόγοι καὶ οἰκονομολόγοι, ἐνθουσιασθέντες κατὰ τὰ πρῶτα βήματα τῶν νέων τούτων ἐπιστημῶν, ἐνέπνεον διὰ τῶν συστημάτων των αἰσιοδοξίαν πνευ-

1. Διὰ τοῦτο παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν μας, δπως ἀποφύγωμεν τὸν δρόνον «ὑπαρξισμό», εὐρέθημεν ὑποχρεωμένοι νὰ χρησιμοποιήσωμεν τοῦτον καὶ εἰς τὸν τελον τῆς παρούσης ἔργασίας, ἀλλὰ καὶ δσάκις ποιούμεθα κριτικὴν καὶ τῶν τεσσάρων φιλοσόφων, δπως συμβατικῶς ὑπονοήσωμεν τὴν βασικὴν κοινὴν κατεύθυνσιν αὐτῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὑπάρξεως. Δὲν εἶναι καθ' ἡμᾶς ἀπολύτως δρόδος δ δρός «ὑπαρξισμός», ἀλλ' εἶναι ἀκόμη πλέον ἐσφαλμένη ἡ ἐκλογὴ τοῦ δρόου «φιλοσοφία τῆς ὑπάρξεως» καὶ ἡ ὑπὸ αὐτὴν ἔξετασις τῶν 4 φιλοσόφων συγχρόνως, τὴν στιγμήν, κατὰ τὴν ὄποιαν οἱ Heidegger καὶ Sartre, ὡς παρετηρήσαμεν εἰς τὰ περὶ αὐτῶν λεχθέντα, ἀποκρούουν κατηγορηματικῶς —καὶ οὐχὶ καθ' ἡμᾶς ἀνευ ἀποχρῶντος λόγου—τὸν δρόν αὐτὸν περὶ τῆς ίδιας τῶν φιλοσοφίας. Διὰ τοῦτο καὶ αἱ πλεῖσται κριτικαὶ ἔργασίαι, ὡς δύναται νὰ 1δῃ δ ἀναγνωστης εἰς τὸν πίνακα τῆς βιβλιογραφίας, φέρουν τὸν δρόν «ὑπαρξισμό» εἰς τὰς τρεῖς κυρίας ξένας γλώσσας (Existentialismus-Existentialisme-Existentialism).

ματικήν υποκειμενικήν αύτάρκειαν καὶ γαλήνην ἐν τῇ προοδευτικῇ πορείᾳ τῆς τοιαύτης ἐφηρμοσμένης γνώσεως.⁷ Άλλὰ τὸ πρῶτον ἡμέρα τοῦ 20οῦ αἰῶνος καὶ ἴδιαιτέρως αἱ ἡμέραι μας κατέδειξαν, διὶ οὗτοι εἶχον λησμονήσει τὸν κυριώτερον παράγοντα τῆς μὴ ἐπαληθεύσεως τῶν προσδοκιῶν τούτων, ἥτοι τὴν ὑπαρξίαν ἐκάστου ἀνθρώπου κεχωρισμένως ὡς τὴν αἰωνίαν ἀναταραχήν, τὸν διχασμόν, τὴν δίψαν διὰ τὴν σωτηρίαν ἔσωτῆς, ἥτις δὲν εἶναι ἐφικτή διὰ τῶν ἀνθρωπίνων δυνάμεων.

Ἐντὸς τῆς κρίσεως ταύτης ὁ Ὑπαρξισμὸς ὠμίλησεν εἰς τὴν ψυχὴν τῆς συγχρόνου μεταπολεμικῆς γενεᾶς. Εἶναι γέννημα φιλοσοφικῆς κρίσεως, ὁ ὄποιος ὅμως ἀνδροῦται ὡς ἀπηρτισμένη φιλοσοφικὴ σκέψις καὶ ἐμφανίζεται σήμερον ὡς κριτικὴ τῆς ἀπομακρύνσεως τῆς φιλοσοφίας τῶν νεωτέρων χρόνων ἀπὸ τῆς πραγματικῆς αὐτῆς βάσεως: τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς περὶ αὐτὸν πραγματικότητος.

Η κρίσις αὕτη προῆλθεν ἐκ τῆς ἐμμονῆς τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας εἰς τὴν ἀκαρπὸν καὶ ἀνευ οὐσιαστικῆς σημασίας διὰ τὸν ἀνθρωπὸν μελέτην τῶν σχέσεων υποκειμένου καὶ ἀντικειμένου, ὑπάρξεως καὶ κόσμου ἐν τῇ προσπαθείᾳ τῆς ἐν νῷ συλλήψεως τοῦ "Οντος". Εντὸς τῆς προσπαθείας ταύτης ἡ νεωτέρα φιλοσοφία ἐξηντλήθη ἀφ' ἔσωτῆς, ἐδημιούργησε κρίσιν διὰ τὴν διάδοχον αὐτῆς σκέψιν τοῦ 20οῦ αἰῶνος καὶ ἔθεσεν οὕτως ἔσωτῆν συγχρόνως ὑπὸ κρίσιν. Η κριτικὴ τοῦ ὑπαρξισμοῦ ἐν προκειμένῳ, ἐκτιθεμένῃ ἐνταῦθα συμπερασματικῶς καὶ περιληπτικῶς δύναται νὰ διατυπωθῇ ὡς ἔξῆς:

Ο ἀντικειμενικὸς κόσμος δὲν τίθεται ὡς πρόβλημα ἀπέναντι τῆς ὑπάρξεως. Τὸ ἀντικείμενον ἔχει διαφορετικὴν τοῦ ἀνθρώπου ὑπαρξίαν· εἶναι «ἐν—ἀπλῶς—εἶναι». Ο ὑλικὸς κόσμος οὔτε μὲ δημιουργεῖ ὡς ἀνθρωπὸν, οὔτε ἐγὼ δημιουργῶ αὐτὸν ὡς τὸ Μή—ἐγώ, ἀλλὰ διὰ τῆς τάσεως πρὸς αὐτὸν (Intentionalität) λαμβάνω ἐπίγνωσιν τῆς ἐκ τοῦ 'Ἐγὼ προερχομένης οὐσίας αὐτοῦ. Επομένως ὁ μὴ δημιουργούμενος ὑπὸ ἐμοῦ κόσμος «ἀνθρωπίζεται» δι' ἐμοῦ καὶ ἐγὼ γίνομαι ἐν κόσμῳ, διότι εἴμαι δημιουργημένος διὰ νὰ ζήσω τὴν ζωὴν ταύτην ἐν αὐτῷ. Τὰ πάντα ὑπάρχουν διὰ τὸν ἀνθρωπὸν, νὰ δημιουργῶνται ὑπὸ αὐτοῦ καὶ κατὰ μεῖζονα λόγον χωρὶς νὰ δημιουργῆται ὁ ίδιος ὑπὸ αὐτῶν. Ο ἀνθρωπὸς εἶναι τῶν πάντων οὐχὶ δημιουργός, ἀλλὰ τὸ μέτρον. Ο ιδεαλισμὸς καὶ ὁ ὑλισμὸς κτυπῶνται οὕτως εἰς τὰς βάσεις αὐτῶν ὡς συστήματα, συσκοτίσαντα ἀνευ ἀποχρῶντος λόγου τὴν πρωταρχικῆς σημασίας ταύτην σχέσιν. Η ἐνοχὴ των καταφαίνεται ἐκ τοῦ γεγονότος, διὶ ταῦτα δὲν ἔλαβον κατ' ἀκολουθίαν σοβαρῶς ὑπὸ δψιν τὴν πραγματικὴν διατάξην τῆς παντὸς θαυμασμοῦ, ἀλλ' ἀπεμακρύνθησαν τῆς ἀληθοῦς βάσεως των. "Ὑψωσαν τὴν θεωρητικὴν σοφίαν των, ὑπὸ τὴν ὄποιαν ὅμως ἔχει οἱ Εἰς καὶ διακεκριμένος ἀνθρωπὸς. Υπαρξισμὸς ἀντιθέτως σημαίνει δύσκολον μελέτην περὶ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ θέσεως τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὴν παραδοχὴν

τῆς ἀμοιβαίας καὶ ὑποχρεωτικῆς ταύτης σχέσεως ὑποκειμένου—ἀντικειμένου. Τὸ θέμα τῆς φιλοσοφίας δὲν εἶναι ἡ ἀφηρημένη ἔννοια τοῦ "Οντος, ἀλλ' ἡ δυναμικὴ ἀνίχνευσις αὐτοῦ μέσω τῆς ἀνθρωπίνης καταστάσεως. Τὸ—«ἐν τῷ—χόσμῳ—ὑπάρχειν» (das In—der—Welt—sein τοῦ Heidegger) ἢ «ἡ ἀνθρωπίνη κατάστασις» (la condition humaine τοῦ Sartre) ἢ «τὸ κοσμικὸν εἶναι» (das Weltsein τοῦ Jaspers) εἶναι ἡ ἀφετηρία τῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως τὸ γεγονός δηλαδή, διὰ ὃ ἀνθρωπος γεννᾶται εἰς μίαν ἥδη προϋπάρχουσαν κατάστασιν, ἐπιβάλλουσαν παραδοχὴν ὠρισμένης μορφῆς σχέσεων μετ' ἀντικείμενικῶν ἀξιῶν, νόμων καὶ καθηκόντων. Ταῦτα πάντα διαφοροποιοῦν τὰς ὑπάρξεις, ἀποδεικνύουν τὴν ἐλευθερίαν διατελοῦσαν ἐν διαλεκτικῇ καθ' ἑαυτήν καταστάσει καὶ ρίπτουν οὕτω τὴν ὑπαρξίαν εἰς ἀγῶνα ὑπερβάσεως αὐτῶν ἐν τῇ ἀναζητήσει λυτρώσεως ἀνεφίκτου ἐν τῷ χόσμῳ τούτῳ. Πάθος, ἀγωνία, θάνατος καὶ ἐν τούτοις ἀγώνισμα συνεχής διὰ τὴν δημιουργίαν νέας ὑπάρξεως εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς παραδοχῆς τῆς ἐν τῷ χόσμῳ καταστάσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἐάν δὲν εἶναι αἱ βιωτικαὶ αὐταὶ καταστάσεις τὸ θέμα τῆς φιλοσοφίας, τότε τί προσφέρει εἰς τὸν ἀνθρωπὸν αὕτη; Ἡ φιλοσοφία, δταν λησμονῆ τοῦτο, ἐγκαταλείπει κατ' οὐσίαν τὸ θέμα τῆς ζωῆς καὶ τὸ μυστήριον αὐτῆς. Ἐξομοιοῦ πάσας τὰς διακεκριμένας ὑπάρξεις διὰ τῆς προβολῆς ἴδαινικῶν τύπων, μαζοποιοῦσα οὕτω τὴν ἀνθρωπίνην ὑπόστασιν. Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ δημιουργηθῇ αὐστηρὸν λογικὸν σύστημα καὶ νὰ θεωρῆται ὡς φιλοσοφία τῆς ζωῆς; Δύο θεαταὶ πρὸ τοῦ αὐτοῦ πίνακος ζωγραφικῆς διαμορφώνουν διαφορετικὰς ἐντυπώσεις, ἢ τέρπονται διαφορετικῶς ὑπὸ τοὺς ξῆχους τῆς αὐτῆς μουσικῆς. Οὕτω διάκεινται, πολὺ περισσότερον, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς προσωπικῆς ἑκάστου καταστάσεως ἐν τῷ κόσμῳ ποικιλοτρόπως αἱ ἐπὶ μέρους ὑπάρξεις ἀπέναντι μιᾶς ἴδεολογίας ἢ ἐνδεικτικοῦ συστήματος. Ἡ τοποθέτησις ὡς βάσεις τοῦ φιλοσοφεῖν τῆς ἐν τῷ χόσμῳ καταστάσεως ἀναχαιτίζει τὸν ἀνθρώπινον νοῦν ἀπὸ τὴν αὐθαιρεσίαν τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου, ἐνῷ ἀντιθέτως ὑδηγεῖ εἰς τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν, ἥτοι εἰς τὴν καθοδήγησιν ἑκάστου νὰ εὔρῃ διὰ τῆς ὑποκειμενικῆς σκέψεως τὴν ἀλήθειαν ἐν ἑαυτῷ καὶ νὰ διαισθανθῇ τὴν ἐν τῷ κόσμῳ θέσιν καὶ τὰς ὑποχρεώσεις αὐτοῦ. Ἡ φιλοσοφία ἔχει ὡς κύριον ἀντικείμενον τὸν ἀνθρωπὸν καὶ τὴν ἔρευναν τοῦ προορισμοῦ τῆς ὑπάρξεώς του καὶ οὐχὶ τὴν δημιουργίαν γενικῆς καὶ ἀφηρημένης ἔννοιας τοῦ ὑπαρκτοῦ ἐγκαταλείπουσα οὕτω τὸν ὑπάρχοντα καὶ τὰ προβλήματά του. Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν δὲ ἀνθρωπος «ἀπλῶς—εἶναι» δὲν ὑπάρχει πλέον ὡς διακεκριμένη ὑπαρξίας ἐν ἀγωνίᾳ πρὸ τῆς Ἀληθείας διὰ τῆς κατανοήσεως τῆς τραγικῆς θέσεώς του ἐν τῷ κόσμῳ· ἔξηντλήθη, ἔξηφανίσθη, ἔφονεύθη ὑπὸ τῆς ἴδιας σκέψεως.

Κατόπιν τῆς ἀνωτέρω ἔξετάσεως τῆς ἀντιδράσεως τοῦ ὑπαρξισμοῦ ἐνοντίον τῆς φιλόσοφίας δύναται ὁ ἀναγνώστης νὰ ἀπαντήσῃ ἀναλόγως τῶν φιλοσοφικῶν του προσανατολισμῶν εἰς τὸ ἔρωτημα «ἐὰν εἴναι ὁ ὑπαρξισμὸς

φιλοσοφία». Άσφαλώς καὶ διὰ τοὺς σημερινούς ὀπαδούς τῶν κλασικῶν συστημάτων τῆς σχολικῆς φιλοσοφίας ὁ ὑπαρξισμὸς δὲν εἶναι φιλοσοφία, ἀλλὰ κρᾶμα ὑπερβατικῆς ἀνθρωπολογίας καὶ ἀτομικῆς ψυχαναλύσεως. Αἱ γνῶμαι ὅμως αὗται, ὡς ἀμέσως ὑπὸ ὑποκειμενικῶν κριτηρίων δημιουργούγομεναι καὶ περὶ τῆς ἐναντίου των τριπλῆς ἀντιδράσεως ἐκφραζόμεναι, εἶναι φανερόν, ὅτι στεροῦνται ἀντικειμενικοῦ κύρους. Πᾶς ἀμερόληπτος μελετητὴς τῆς ἴστορίας τῆς φιλοσοφίας δυσκολεύεται νὰ ἀποδεχθῇ τὰς ἐναντίου τῶν ὑπαρξιστῶν φιλοσόφων κατηγορίας, ὡς μὴ δῆθεν πληρούντων τοὺς δρους τοῦ αὐθεντικῶς φιλοσοφεῖν. Διότι, τί εἶναι ἡ φιλοσοφία, ἐὰν μὴ ἡ κατ' ἀρχὴν ἀπόλυτος ἐλευθερία ἀναλύσεως κυρίως τοῦ βαθυτέρου νοήματος τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως; 'Ο "Ἐλλην ἀναγνώστης ἴδιαιτέρως πρέπει νὰ χαίρῃ, ἀναγνώσκων τοὺς διακεκριμένους ὑπαρξιστάς, διότι εἰς τὰ ἔργα αὐτῶν βλέπει προσπάθειαν ἐπανόδου εἰς τὴν ἀρχαίαν σοφίαν, ἴδιαιτέρως τὴν προσωκρατικὴν καὶ τοῦ Σωκράτους, πρὸς τὰς ὄποιας πάντες οἱ φιλόσοφοι οὗτοι τρέφουν ἀμέριστον συμπάθειαν—καὶ τὸν ἔλεγχον τῆς Δύσεως διὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν αὐτῆς ἀπὸ τῆς βάσεως ταύτης.

'Υπάρχει δὲ καὶ εἰς ἄλλος εἰδικώτερος λόγος, ὁ ὀποῖος δὲν ἐπιτρέπει τὴν εύκολον κριτικὴν ἐναντίου τῶν βασικῶν ἀρχῶν τοῦ ὑπαρξισμοῦ· οὗτος εἶναι τὸ ἀναντίρρητον γεγονός, ὅτι ὁ φιλόσοφος σκέπτεται ὡς ἀνθρωπος τοῦ αἰῶνός του καὶ τῆς στιγμῆς, τὴν ὄποιαν βιοῦ. 'Ἐκ τῶν ἥδη μεταξὺ Kierkegaard καὶ συγχρόνων ὑπαρξιστῶν παρατηρηθέντων ἐν τῇ παρούσῃ ἔργασίᾳ καταφαίνεται, ὅτι οἱ φιλόσοφοι τῆς ὑπάρξεως ἀνταποκρίνονται πρὸς τὸ αἴσθημα τῆς στιγμῆς, ἐκφράζουν τὰ διανοήματα τοῦ ταλαιπώρου ἐκ τῆς μαζικῆς ζωῆς, τῶν συστημάτων, τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς δημοσίας ἀνηθικότητος ἀνθρώπου τοῦ 20οῦ αἰώνος, ὁ ὀποῖος ζητεῖ σωτηρίαν διὰ τῆς ἐν ἀπελπεσίᾳ ἐπανόδου εἰς τὸ ἕδιον 'Ἐγώ. "Οστις λοιπὸν κρίνει τὸν ὑπαρξισμὸν μὲ τὰ κριτήρια τῶν τριῶν παρελθόντων αἰώνων, σφάλλει, διότι δὲν βλέπει ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τῆς ὑπάρξεως τὸ ὑψηλὸν αἴτημα τῆς στιγμῆς. Φιλοσοφία εἶναι διὰ τοὺς ὑπαρξιστὰς ἀκριβῶς ἡ ἐκφραστική αὐτοῦ τοῦ βιώματος τῆς ἐν χρόνῳ ὑπάρξεως, ἀντικείμενον δὲ αὐτῆς αὐτὸς ὁ συγκεκριμένος ἀνθρωπος ὁ «εἷδος καὶ τώρα ὑπάρχων». Διὰ τοῦτο ὁ Kierkegaard ἥτο ἐκκεντρικὸς διὰ τὴν ἐποχήν του· δὲν ἥτο φιλόσοφος ὁ χριστιανὸς αὐτὸς ὑπαρξιστής διὰ τὸ ἰδεαλιστικὸν καὶ ρωμαντικὸν περιβάλλον του, ἀλλ' οἱ σημερινοὶ ἔνα αἰώνα μετ' αὐτὸν μαθηταὶ του εἶναι διὰ τὴν φοιτιῶσαν γενεὰν τῆς Δύσεως οἱ κατ' ἔξοχὴν φιλόσοφοι.

3. Ο ΥΠΑΡΞΙΣΜΟΣ ΩΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΝ ΚΙΝΗΜΑ

'Ο ὑπαρξισμὸς ὡς φιλοσοφικὴ ἀντίδρασις, ἐὰν εἶναι ἀληθές, ὅτι ἐκφράζει τὰς ἐφέσεις τοῦ πνεύματος τῆς σημερινῆς ἐποχῆς, δὲν πρέπει νὰ εἶναι μόνος ἐν τῇ ἀντιδράσει του ταύτη. Πράγματι εἰς ὅλα τὰ πεδία τοῦ πνεύματος παρουσιάζονται σήμερον συγγενῆ πνευματικὰ κινήματα, μαρτυροῦντα παράλ-

ληλον πρὸς τὴν τοῦ ὑπαρξισμοῦ προσπάθειαν ἢ ἔμμεσον ἀπὸ αὐτὸν ἐπίδρασιν. Ο πολὺς κόσμος μάλιστα ἀποκαλεῖ ἀφελῶς πᾶσαν παράδοξον ἐμφάνισιν ἐν τῇ κοινωνικῇ ζωῇ καὶ τῇ τέχνῃ «ὑπαρξιστικήν». Λύται δὲν πρέπει νὰ ἀποκληθοῦν τοιουτρόπως, ως δῆθεν εἰς ἀμεσον σχέσιν μετὰ τῆς ἐκτεθείσης φιλοσοφίας εύρισκόμεναι, ἀλλὰ δέον, δπως θεωρηθοῦν ἀνεξάρτητοι ἐν πολλοῖς πνευματικαὶ ἀντιδράσεις, ἀνταποκρινόμεναι δμως, δπως καὶ ὁ ὑπαρξισμὸς ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ, εἰς τὰ προκαλούμενα βιώματα ἐν τῷ ψυχικῷ κόσμῳ τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων τῶν μέσων τοῦ 20οῦ αἰῶνος, ἥτοι τῶν ποιητῶν, μυθιστοριογράφων καὶ καλλιτεχνῶν. Παρίσταται κατὰ ταῦτα ἀνάγκη, δπως κατωτέρω προβλῶμεν ἐν πάσῃ δυνατῇ συντομίᾳ εἰς γενικοὺς χαρακτηρισμοὺς τοῦ καθολικοῦ τούτου πνευματικοῦ κινήματος ἐν τῇ κοινωνικῇ ζωῇ, τῇ τέχνῃ καὶ τῇ χριστιανικῇ θεολογίᾳ, ἵνα καταδειχθῆ ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ μεταξὺ τῶν μορφῶν τῶν διαφόρων τούτων ἀντιδράσεων σχέσις, ἀφ' ἐτέρου δὲ τὸ σφάλμα τοῦ εὔκολου χαρακτηρισμοῦ αὐτῶν ὡς ὑπαρξιστικῶν. Τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητον ὡς κατακλείς τοῦ Πρώτου Μέρους, ἵνα κατανοηθοῦν ἐν τέλει αἱ συγγενεῖς τάσεις ἐν τῇ συγχρόνῳ χριστιανικῇ θεολογίᾳ, πρὸν ἡ ἐπιληφθῶμεν τῆς ἐν τῷ Δευτέρῳ Μέρει μελέτης τοῦ προβλήματος τῶν σχέσεων μεταξὺ τοῦ φιλοσοφικοῦ ὑπαρξισμοῦ καὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως.

α. Εἰς τὴν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν ζωήν. Η πρώτη καὶ ἀμέσως εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου ὑποπτεύτουσα ἐμφάνισις ὑπαρξισμοῦ ὡς ἀντιδραστικοῦ κινήματος εἶναι ἡ πασίγνωστος εἰς δλας τὰς μεγάλας εύρωπαϊκὰς πόλεις ἐκκεντρική κατὰ τὴν ἐμφάνισιν καὶ τὴν πολιτείαν κίνησις τῶν ἀτημελήτων νέων, οἱ δποῖοι τείνουν διὰ τῆς διαγωγῆς ταύτης νὰ ἐπιτύχουν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰ παραδεδεγμένα ἐν τῇ κοινωνικῇ ζωῇ θέσμια. Τοῦτο στηρίζεται εἰς μίαν μονόπλευρον καὶ ἀτυχῆ μεταφορὰν τῶν συμπερασμάτων τῆς φιλοσοφίας κυρίως τοῦ Sartre εἰς τὴν καθημερινήν κοινωνικήν ζωήν, ἥτις δμως συγχρόνως δεικνύει τὰς λανθανούσας τάσεις τῆς σημερινῆς κοινωνίας πρὸς ἀπάρνησιν τῶν κοσμικῶν σχέσεων καὶ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὸ ὑποκείμενον πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ματαιότητος τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου καὶ τῆς ἀπατηλῆς ὀραιότητος τῆς ζωῆς.

Δὲν θὰ ᾧτο οὐδόλως παράδοξον, ἐὰν καὶ χωρὶς τὸν Sartre ἡ κίνησις αὕτη ἐνεφανίζεται εὐθὺς μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ πολέμου ἐντὸς τῶν εύρωπαϊκῶν μεγαλουπόλεων. Ο φιλόσοφος δμως φέρει μερικὴν εὐθύνην διὰ τῶν ἀπαισιοδόξων κηρυγμάτων του, δτι «ἡ ζωὴ εἶναι μία ἀποτυχία καὶ ἐν ἄνευ ἐννοίας πάθος», δτι «ἡ σχέσις μετὰ τοῦ πλησίον εἶναι μόνον μία λανθάνουσα πάλη μετ' αὐτοῦ», δτι «τὰ πάντα εἶναι μία κακὴ πίστις» καὶ δλόκληρος ἡ ζωὴ ἐν ἀτελεύτητον θέατρον διαγωνιζομένων ἡθοποιῶν. Κατοι δνόμασε τὸν ὑπαρξισμὸν του οὐμανισμὸν καὶ διεχώρισε τὰς εὐθύνας του ἔναντι τῆς παραδόξου ἐφαρμογῆς τῆς σκέψεως του ὑπὸ τῶν νέων τούτων, εἶναι ἀληθὲς, δτι δ μελετητὴς τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν μυθιστορημάτων του, ἐὰν ἔχῃ ἀσθενεῖς πνευματικὰς βάσεις, παρασύρεται ἀκουσιώς εἰς καθολικὴν ἀπαξίωσιν τῆς ζωῆς καὶ εἰσέρχεται εἰς τὰς θλιβερὰς αὐτὰς συχνάσεις τῶν «ὑπαρξιστικῶν» καφενείων.

Πώς είναι δυνατόν νὰ διπλαλάγῃ τελείως δ Sartre, όταν έμφαντή τὰ κύρια πρόσωπα τῶν θεατρικῶν του ἔργων ἐν παθολογικῇ πνευματικῇ καὶ φυλετικῇ κυρίως καταστάσει, προδίδοντα βαθύτατον ἀντικοινωνισμὸν καὶ περιφρόνησιν πάσης ὑποχρεώσεως ἀναπτύξεως τῆς ἐν κοινωνίᾳ συμβιώσεως; Οὕτω π. χ. εἰς ἐν ἔργον του, έμφαντει τὸν τέλειον τύπον τοῦ ὑπαρξιστοῦ, τὸν Ὀρέστην, ἀρνούμενον τὰς κοινωνικὰς σχέσεις καὶ τοὺς συγγενικοὺς διεσμούς διὰ νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τὴν δουλείαν, τὴν δόποιαν συνεπάγονται πάντα ταῦτα καὶ θέτει εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ ἀποτεινομένου εἰς τὸν ταπεινωμένον Jupiter τὴν φράσιν: «ὁ πλέον δειλὸς ἀπὸ τοὺς μιλοφόρους εἶναι ἐκεῖνος, ὁ δόποιος αἰσθάνεται τύψεις συνειδήσεως»¹. Εἰς ἔτερον ἔργον του ζαρουσιάζει τὴν ἡρωΐδα αὐτοῦ Ivich νὰ κραυγάζῃ ἐν ἀπελσεως: «Εἴς, Εἴς τοῦ κόσμου, Εἴς τοῦ παρελθόντος, Εἴς τοῦ ἐκυριοῦ μου: ἡ ἐλευθερία πιστᾶ: «Εἴς, Εἴς τοῦ κόσμου, Εἴς τοῦ παρελθόντος, Εἴς τοῦ ἐκυριοῦ μου: ἡ ἐλευθερία είναι ἡ ἐξορία καὶ είμαι καταδικασμένη νὰ είμαι ἐλευθέρω»². εἰς ἔτερον τὸν Boris νὰ διατείχη πάσαν ἀνηθυαστητὰ ἐν ἀπαθετῷ καὶ κατόπιν νὰ αἰσθάνεται ἀγδλῶν διὰ τὴν κοινωνικὴν ζωὴν³. δ ἵδιος τέλος εἰς δημοσίαν συζήτησιν χαρακτηρίζει τὸν ἀνθρωπὸν τοῦ ὑπαρξισμοῦ ὡς τὸν ἀδιάφορον ἐντὸς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς παραμένοντα, ξένον ἐν μέσῳ τῶν πολλῶν καὶ ἐν «ἐπικοινωνίᾳ» ἀδιαφορίας καὶ ἀνεξαρτησίας μετὰ τῶν παρακαθημένων διατελοῦντα, ήτοι τὸν τύπον τοῦ καφενείου («L'homme du café»)⁴.

Τὰ συνθήματα ταῦτα εὖρον ἀπήχησιν εἰς τοὺς παραδόξους ταύτους αὐτοχρισθέντας διπαδούς τοῦ Sartre, οἱ δόποιοι πρὶν ν' ἀναγνώσουν τοῦτον καὶ ἐντὸς τῆς μεταπολεμικῆς ἀγωνιώδους ἐποχῆς, ὡς εἶναι ἡ τῶν ἡμερῶν μας, ἐποχῆς σκεπτικισμοῦ καὶ ἀπελπισίας, προγραμματισμοῦ καὶ μηχανοκρατίας, ἔρρεπον ὑποσυνειδήτως εἰς τὴν φυγὴν ἀπὸ τοῦ τυραννικοῦ καὶ μηχανικῶς ἐπαναλαμβανομένου εὐθισμένου τρόπου κοινωνικῆς ζωῆς πρὸς παρακολούθησιν τοῦ παραδόξου, τὸ δόποιον ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας έμφαντει τοὺς δι' αὐτοὺς ὡς ἡ μόνη δυνατὴ σωτηρία. Η τάσις αὕτη εἶναι ἡ κυρία αἵτια τῆς κινήσεως καὶ δ Sartre ἀντεπεκρίθη πλήρως εἰς αὐτήν.

'Οφείλομεν δμως νὰ τονίσωμεν ἐνταῦθα, δτι αἱ ἐκκεντρικότητες αὗται—παρὰ τὸ γεγονός, δτι καταδεικνύουν τὰς λανθανούσας ὑποσυνειδήτους ἐφέσεις τῆς συνειδήσεως τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς μας—ἀποτελοῦν ἐν τῇ ἐμφάνισει τῶν πλήρης δρυησιν τοῦ πνεύματος τοῦ σοβαροῦ ὑπαρξισμοῦ. Διέτι φανίσει τῶν πλήρης δρυησιν τοῦ πνεύματος τοῦ σοβαροῦ ὑπαρξισμοῦ. Διέτι δὲ τὴν δημοσίαν ταύτην συζήτησιν, τὴν λαβούσαν χώραν εἰς Βρυξέλλας τὴν 23ην Οκτωβρίου τοῦ 1945, φέρεται εἰπὼν: «Εἰς τὸ καφενεῖον ἐργάζομαι· εἶναι ἐκεῖ, δπου συνέθεσα τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων μου. Τὸ καφενεῖον εἶναι ἐν milieu ἀδιαφορίας, δπου οἱ ἄλλοι θεσσα τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων μου. Τὸ καφενεῖον εἶναι ἐν milieu ἀδιαφορίας, δπου οἱ ἄλλοι δὲν δισχολοῦνται μὲ ἐμὲ καὶ ἐγὼ μὲ αὐτοὺς..... Τὸ βάρος μιᾶς οικογενείας, ἡ γυναῖκα καὶ δὲν παραδεδεγμένου συρμοῦ, ἀποτελεῖ νέον εἶδος ἐξωτερικοῦ πειθαναγκασμοῦ καὶ συμμόρφωσιν πρὸς προκαθωρισμένον τύπον ἀνθρώπου, ἐν τῷ δόποιῳ ἡ

1. J. - P. Sartre: «Theâtre» *«Les Mouches»* Acte III, Scène II, σ. 98.

2. J. - P. Sartre: «Le Sursis» *«Chémins de la Liberté»* σ. 285.

3. J. - P. Sartre: «L'Âge de Raison» *«Chémins de la Liberté»* σ. 41 κ. ἐ.

4. Κατὰ τὴν δημοσίαν ταύτην συζήτησιν, τὴν λαβούσαν χώραν εἰς Βρυξέλλας τὴν 23ην Οκτωβρίου τοῦ 1945, φέρεται εἰπὼν: «Εἰς τὸ καφενεῖον ἐργάζομαι· εἶναι ἐκεῖ, δπου συνέθεσα τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων μου. Τὸ καφενεῖον εἶναι ἐν milieu ἀδιαφορίας, δπου οἱ ἄλλοι δὲν δισχολοῦνται μὲ ἐμὲ καὶ ἐγὼ μὲ αὐτοὺς..... Τὸ βάρος μιᾶς οικογενείας, ἡ γυναῖκα καὶ δὲν παραδεδεγμένου συρμοῦ, ἀποτελεῖ νέον εἶδος ἐξωτερικοῦ πειθαναγκασμοῦ καὶ συμμόρφωσιν πρὸς προκαθωρισμένον τύπον ἀνθρώπου, ἐν τῷ δόποιῳ ἡ

Διὰ τοῦτο δ R. Troisfontaines (αὐτόθι σ. 53) καὶ δ G. Marcel (*«Existence et Liberté humaine chez J. - P. Sartre*, Paris 1946, σ. 129) καταλήγουν εἰς τὴν αὐτὴν κρίσιν: «Ο κόσμος τοῦ Sartre εἶναι εἰς κόσμος ὅρωμενος ἐκ τοῦ καφενείου».

διακεκριμένη προσωπικότης τοῦ υποκειμένου ἔξαφανίζεται. Οὕτως οἱ παράδοξοὶ υπαρξισταὶ τῶν πόλεων ἐπιτυγχάνουν τὸ ἀντίθετον τοῦ προσδοκωμένου, περιπίπτοντες ἀκουσίως εἰς δ, τι κατὰ πρῶτον λόγον, ἢ διδαδασκαλία αὐτῶν πρέπει νὰ καταδικάζῃ. 'Ο ἀληθῆς υπαρξιστής βαδίζει *incognito* ἐντὸς τῆς ζωῆς, κρύπτων σοβαρότητα καὶ πάθος ύπό τὴν ἐπιφανειακῶς μὴ διακρινομένην ἐνεκα τούτου ἐντὸς τῆς τοινωνίας ὑπαρξίντου'.

'Ο υπαρξισμὸς μακρὰν τῶν ἐκκεντρικοτήτων αὐτῶν ἀντιθέτως, μάχεται διὰ τὴν ἀπολλαγὴν τοῦ ἀτόμου ἀπὸ τῆς κακῆς μαζικῆς συμβιώσεως ἐν τῇ κοινωνίᾳ, τῆς θρισταμένης τὴν φθοροποιὸν ἐπίδρασιν τοῦ ποικιλομόρφου κολλεκτιβιστικοῦ πνεύματος, τὸ δποῖον βασιλεύει ἐντὸς τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ τοῦ 20οῦ αἰῶνος καὶ τῆς πολιτικῆς προπαγάνδας πρὸς παραπλάνησιν τῶν μαζῶν δι' ἀπατηλῶν καὶ ἀνεκπληρώτων ύποσχέσεων. Διὰ τοῦτο διφελομέν νὰ προβῶμεν καὶ εἰς δεύτερον διαχωρισμόν· διέτι πολλοὶ νομίζουν, βασιζόμενοι εἰς τὴν ἀθεταν, τὰς ὄλιστικὰς τάσεις καὶ τὴν ἀντιδραστικότητα μερικῶν ἐκ τῶν τύπων τούτων τῶν καφενείων, ἢ τὴν συμμετοχὴν τοῦ Sartre εἰς διάφορα κομμουνιστικὰ συνέδρια, διὰ τοῦτο διατελεῖ ἐν στενῇ σχέσει μετὰ τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος. 'Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε γραφέντων, δ ἀναγνώστης θὰ ἀντιλαμβάνεται, διὰ τοῦτο ἀποτελεῖ νέον σφάλμα, διέτι μεταξὺ μαρξισμοῦ καὶ υπαρξισμοῦ ὑφίσταται ἀβύσσος διαφορᾶς. Διέτι, πρῶτον, διὰ μαρξισμὸς εἶναι φιλοσοφικὸν σύστημα, ἐπικαλούμενον δι' ἔαυτὸ πλήρη τὴν ἀλήθειαν, πίστις αὐτόχρημα κωμικὴ διὰ τὸν φιλόσοφον τῆς υπάρξεως, διὰ τὸν παραδέχεται οὐδεμίαν γνώμην ὡς ἀπόλυτον, δρα καὶ οὐδεμίαν ἀνθρωπίνην ἀντικειμενικὴν ἀλήθειαν· δεύτερον, διὰ μαρξιστῆς πιστεύει εἰς τὴν ἔξέλιξιν τῆς ἴστορίας ἐπὶ τὸ καλύτερον καὶ τὴν ἐπιτυχίαν ἐν τέλει ἐπὶ τῆς γῆς εύτυχοῦς καταπαύσεως τῆς πάλης διὰ τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου, ἐνῷ διὰ υπαρξιστῆς διαβλέπει εἰς τὴν ματαίαν ταύτην ἐλπίδα τὴν ἀρνησιν τοῦ βασικοῦ νοήματος τῆς ζωῆς ὡς ἀτελευτήτου πάλης, διέτι ἔξέλιξις τῆς ἴστορίας δὲν υπάρχει· τρίτον, διὰ μαρξισμὸς προσβλέπει εἰς τὴν μᾶζαν καὶ πιστεύει εἰς τὴν βαθμιαίαν ἀνοδὸν αὐτῆς, ἐνῷ διὰ υπαρξισμὸς προσβλέπει εἰς αὐτὴν ὡς πρὸς τὸ κατ' ἔξοχὴν κακόν, ἐν τῷ ὅποιει ἡ υπαρξιστική ἐνστικτώδη καὶ κτηνώδη ύπόστασιν, ἀποφεύγουσα τὸν σκληρὸν ἀγῶνα περὶ ἔαυτῆς· τέταρτον, τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα εἶναι ἔτοιμον ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν νὰ ἔξασκήσῃ ἰδεολογικὴν καὶ ἔνοπλον βίαν ἐπὶ παντὸς πολίτου, χάριν τῆς ἐπικρατήσεως τῶν ἀρχῶν αὐτοῦ, ἐνῷ τοῦτο διὰ τὸν υπαρξισμὸν συνεπάγεται τὴν δολοφονίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἐφ' ὅσον ἀνθρωπὸς σημαίνει καὶ ἔχει ἔνα

1. Πρβλ. τὰ περὶ Εἰρωνείας καὶ Χιοῦμορ παρατηρούντα ἀνωτέρω κατὰ τὴν ἔξέτασιν τῆς φιλοσοφίας τοῦ Kierkegaard (σ. 56 καὶ 71) καθὼς καὶ τὴν ἀξίαν τῆς αἰσιοδικῆς ζωῆς· κατ' αὐτόν, τὸ περὶ «τοῦ προσανατολισμοῦ ἐν τῷ κόσμῳ» τοῦ Jaspers (σ. 97 κ.έ.) καὶ τὴν «Φροντίδα» τοῦ Heidegger (σ. 122 κ.έ.).

καὶ μόνον ὄρισμόν: ἐλευθερία· πέμπτον—καὶ σπουδαιότερον—ἡ ἀθετία,
ἡ ὅποια εἰς οἰανδήποτε δὲλλην περίπτωσιν ἀποτελεῖ ἀσφαλὲς αἴτιον σταθερᾶς
μεταξύ ἴδεολογιῶν καὶ πνευματικῶν κινημάτων συμμαχίας, ἐν τῇ προκειμένῃ
περιπτώσει εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπιτελέσῃ τοιοῦτον ἔργον· διότι, ἀφ' ἑνὸς
μὲν ὁ Θεός εἶναι ὁ ἐμψυχώνων πᾶν ὑπάρχτικὸν φιλοσοφικὸν σύστημα, ἀφ'
ἕτερου δὲ καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ ἀθετία τοῦ Sartre εἶναι δύσκολον κατ' ἀνάγκην—ώς
θὰ ἔδωμεν εἰς τὸ δεύτερον Μέρος—πρόβλημα τῆς ὑπάρξεως, ἀνοικτὸν ἔρω-
τηματικόν, μετὰ τοῦ ὅποιου παλαίει ἡ ὑπάρξις καὶ κατὰ ταῦτα ἀντίθετος
τῆς ἀφελοῦς ἀθετίας τοῦ κομμουνισμοῦ.

Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους μαρξισταὶ καὶ κομμουνισταὶ συγγραφεῖς
ἐπιτίθενται δριμύτατα ἐναντίον τοῦ ὑπάρξισμοῦ γενικῶς καὶ ἀνευ διακρίσεως
ώς τοῦ σκληροτέρου ἴδεολογικοῦ ἀντιπάλου τὴν στιγμὴν αὐτὴν, χαρακτηρί-
ζοντες τοῦτον ὡς τὸ ἀντιδραστικώτερον ὑποκειμενιστικὸν κένημα, τὴν τελευ-
ταῖαν προσπάθειαν δημιουργίας διακεκριμένων προσωπικοτήτων ἐπὶ ζημιᾷ
τοῦ κομμουνιστικοῦ κοινωνισμοῦ καὶ τὴν πλέον κεκαλυμμένην ἀπολογητικὴν
τοῦ χριστιανισμοῦ¹. Σπανίως ἡ κομμουνιστικὴ ἀρθογραφία ἐπετέθη μετὰ
τόσης δριμύτητος ἐναντίον ἀντιπάλου ἴδεολογίας².

‘Ο ἀληθής ὑπάρξισμὸς ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ εἶναι κυρίως προσπάθεια πρα-
γματικῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως μεταξύ διακεκριμένων ὑπάρξεων ὡς ἐλευ-
θέρων προσωπικοτήτων. Τὸ «ἡμεῖς» καὶ τὸ «τις» πρέπει νὰ μεταβληθῇ
εἰς «Ἐγώ—Σύ» σχέσιν. Μέσω τοῦ συγκεκριμένου ἐλευθέρου ὑποκειμένου
τοῦ ‘Ἐνδε, τοῦ πλησίον, ὁ ἀνθρωπὸς ἔρχεται εἰς ἐπίγνωσιν τῆς κοινωνικῆς
συμβιώσεως καὶ τῶν ἀληθῶν ὑποχρεώσεων ἐν αὐτῇ. ‘Υπάρχουν ἀνώνυμοι
ἀγέλαι κτηνῶν, ἀλλ’ οὐχὶ ἀπρόσωπος μᾶζα ἀνθρώπων. ‘Η ἀληθής διμαδικὴ
ζωὴ εἶναι ἡ οἰκογενειακῆς φύσεως εἰς πᾶσαν περίπτωσιν, ὅπου ἔκαστον μέλος
ἔχει δνομα ὑπάρξεως. Δὲν εἶναι ἡ ζωὴ τῶν στρατοπέδων συγκεντρώσεως·
δὲν ἔννοοῦμεν μόνον τὰ τῶν πραγματικῶν προσφύγων, ἀλλὰ τὰ τῶν συγχρόνων
πόλεων γενικῶς, διότου σιτιζόμεθα πάντες ὑπὸ τῆς μαζικῆς πολιτικῆς προ-
παγάνδας. ‘Ο ἀνθρωπὸς τῶν μέσων τοῦ 20οῦ αἰῶνος εἶναι διὰ τοὺς συγχρόνους

1. Πρβλ. πρὸς τοῦτο τὰ ἔργα τῶν δύο μαρξιστῶν καθηγητῶν, τοῦ Ούγγρου Georg Lukacs «Existentialismus oder Marxismus?» Berlin 1951 καὶ τοῦ Αὐστριακοῦ Theodor Hartwick: «Der Existentialismus, eine politische reaktionäre Ideologie» Wien 1948.

2. ‘Η «Pravda» π. χ. ἔγραφε τὴν 33-1-47: «ἡ ἀντιδραστικὴ bourgeoisie προστα-
τεύει τὸν Sartre, διότι ἔχει ἀνάγκην τούτου διὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ἐναντίον τῆς Δημοκρατίας
καὶ τοῦ Μαρξισμοῦ» (μν. ὑπὸ R. Aron: «L'Homme, le Monde, l' Histoire» Paris 1948,
σ. 181).

— Παρὰ τὰς μεταξύ των διαφορὰς τῶν χριστιανῶν, θεϊστῶν καὶ ἀθεων ὑπάρξιστῶν,
ἡ ἀντίθεσις πρὸς τὸν Μαρξισμὸν εἶναι, λόγῳ τῶν ἀνωτέρω πέντε βασικῶν λόγων, δευτέρη.
‘Ορθῶς δ R. Aron παρατηρεῖ: «Ἐὰν παραμένῃ τις ὑπάρξιστής, δὲν θὰ γίνη ποτὲ μαρξιστής.
Εἰς πνευματικὸς ἀπόγονος τοῦ Kierkegaard δὲν δύναται νὰ εἶναι συγχρόνως καὶ ἀπόγονος
τοῦ Marx» (αὐτόθι σ. 181).

ύπαρξιστάς είς ἐλεύθερος πρόσφυξ, διότι ἔφυγεν ἀπὸ τὸν ἔκυτόν του καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν ἀπρόσωπον κοινωνικὴν συμβίωσιν. Δὲν βλέπει πλέον πρόσωπα, διότι δὲν ἔχει ἡδη γνωρίσει τὴν ἴδιαν του διακεκριμένην ὑπαρξίαν καὶ τὸ πάθος αὐτῆς, ἀκολουθῶν τὴν μηχανήν τῆς ζωῆς, τὸ κόμμα, τὸ πρόγραμμα, τὴν μαζικὴν διασκέδασιν τῶν ρυθμικῶν γδούπων. Διὰ τοῦτο «χάνεται» καὶ «χάνεται» τὸν πλησίον του ὡς ἐν ἀπλοῦν κῦμα ἐντὸς τῆς ρυθμικῆς ἀναταραχῆς τῆς ἀνθρωποθαλάσσης μέσῳ διλοκρατικῶν συνθημάτων ἀνταποκρινομένων εἰς τὴν δίψαν τῶν συνόλων πρὸς μαζικὴν κυριαρχίαν, ἢ ὅποια κατασπαράσσει τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου¹.

Ἐπόμενον, διὰ τοῦ προσωποκρατικοῦ τούτου κοινωνισμοῦ οἱ ἀληθεῖς ὑπαρξιαταὶ ἐπιδροῦν σήμερον βαθύτατα καὶ ὄδηγοῦν εἰς περιστολὴν τῶν παθῶν ἐντὸς τῆς πολιτικῆς ζωῆς. Ἐμπνέουν σώφρονα μετοχὴν εἰς τὰς πολιτικὰς διαμάχας καὶ γενικώτερον εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς πολιτικῆς εὐθύνης ἕκαστου ἀτόμου κεχωρισμένως. Διὰ τῆς θεωρίας των περὶ τῆς δυναμικῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀποκτωμένης ὡς ὑποχρεώσεως κατόπιν συνεχοῦς ἀγῶνος, καὶ περὶ τοῦ ἀδυνάτου τῆς ἐπιτυχίας γαλήνης καὶ αὐτορκείας εἰς τὴν ζωὴν αὐτὴν, καταδεικνύουν τὸ ἀτοπον τῶν ἀφελῶν ἐπαγγελιῶν τῶν πολιτικῶν κομμάτων περὶ μελλοντικῆς διὰ τῶν προγραμμάτων αὐτῶν ἐπιλύσεως τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων καὶ ὄδηγοῦν τὸν ἀνθρώπον εἰς σοβαρὰν ἔκτιμησιν τῆς καταστάσεως, μὴ ἐπιτρέπουσαν ματαίους φανατισμούς τοῦ πλήθους, ἐντὸς τοῦ ὅποιου οὗτος γίνεται βορὰ τῶν διλοκληρωτικῶν προπαγανδῶν. Μία ἀληθής δημοκρατία θὰ στηριχθῇ μόνον ἐπὶ τῆς προσωπικῆς ἥθικῆς ἀξίας τοῦ κατ' ἐπίγνωσιν τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ σκεπτομένου καὶ δρῶντος πολίτου, δ ὅποιος δύναται νὰ ἔλθῃ εἰς προσωπικὴν σχέσιν μετὰ τοῦ πολιτικοῦ ἀρχοντός του. Πᾶν διλοκληρωτικὸν συγκεντρωτικὸν πολιτικὸν σύστημα ἐλέγχεται οὕτω, ὡς τὸ ἀποτέλεσμα καὶ τὸ περαιτέρω αἴτιον τῆς μαζικῆς συμβιώσεως. Τοῦτο εἶναι τὸ κατ' ἔξοχὴν δεῖγμα τῆς ἐν τῇ μάζῃ καταπτώσεως τῶν καιρῶν μας. Τότε ἐπεμβαίνει καὶ δό Νόμος, δ ὄδοιστρωτήρος τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως, δ ὅποιος ἀπὸ ἀμυντικὸν καὶ ἀναγκα-

1. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἔκτειντων περὶ τῆς συμβιώσεως ἐν κοινωνίᾳ παρὰ Kierkegaard, Jaspers καὶ Heidegger (ἢ ἔννοια τοῦ κόσμου ὡς Mit-wolt καὶ Mit-sein παρὰ Jaspers καὶ Heidegger) περβλ. ἐκ τῶν συγχρόνων ὑπαρξιστῶν τὰ ἔργα τοῦ Gabriel Marcel καὶ ίδιωτέρως τὸ «Journal Métaphysique, Paris 1927 καὶ τὴν κριτικὴν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σημείου ὑπὸ R. Troisfontaines: «De l'Existence à l'Être, Tomo II, Paris—Bruxelles 1953, σ. 94-135.

— Ἀντιπροσωπευτικὸς τοῦ ἀληθοῦς κοινωνικοῦ πνεύματος τῶν ὑπαρξιστῶν δ Jaspers παρατηρεῖ: «Κατ' ἀρχὴν καὶ κυρίως θὰ ἐπιτευχθῇ δ σκοπὸς τῆς φιλοσοφίας μέσῳ τῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τοῦ ὅλου (Kommunikation), διότι ἐν αὐτῇ στηρίζεται πᾶσα ἀνωτέρω σκοπιμότης, ἣτοι ἡ δημιουργία ἐσωτερικοῦ ἀνωτέρου ὑπάρχειν, δ φωτισμὸς τῆς ζωῆς; ἢ πλήρωσις τῆς ἀγάπης». («Einführung in die Philosophie» σ. 27).

στικδν προληπτικδν μέτρον τείνει νὰ γίνη, ώς φωνή ἐντὸς τοῦ χάους τῆς μηχανικῆς ζωῆς, ὁ μόνος θετικὸς ρυθμιστής τῆς μετὰ τοῦ πλησίον ἐν κοινωνίᾳ συμβιώσεως. Τοιουτοτρόπως «χάνει» ἡ πρὸς ἐλευθερίαν ἀγωνιζομένη άνθρωπότης τὴν οὐσίαν της καὶ διὰ τῶν Ιδίων μέσων τὴν ἐλευθερίαν της.

β. Εἰς τὴν τέχνην καὶ τὴν λογίτεχνίαν. Παράλληλα παράδοξα ἀντιδραστικὰ φαινόμενα παρατηροῦνται καὶ εἰς τὴν ζωγραφικήν, τὴν γλυπτικήν, τὴν μυθιστοριογραφίαν καὶ τὴν ποίησιν. Ἰδιαιτέρως ἡ τέχνη ὡς ἀνωτέρα δημιουργία πρὸς αἰσθητὴν ἔκφρασιν τοῦ ἴδεωδους τοῦ καλοῦ ἢ ἀνωτέρα δημιουργία πρὸς αἰσθητὴν ἔκφρασιν τοῦ ἴδεωδους τοῦ καλοῦ ἀποτελεῖ, ὅντος πᾶσαν ἐποχήν, ἐν τῶν κυριωτέρων κριτηρίων τοῦ πνεύματος αὐτῆς.¹ Απὸ τοῦ τέλους τοῦ παρελθόντος αἰώνος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰώνος, καὶ μάλιστα μετὰ τὸ τέλος τοῦ τελευταίου πολέμου, ἐμφανίζονται ἔργα, μαρτυροῦντα ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὴν ἀντιγραφὴν προτύπων τῆς φύσεως καὶ πιστὴν αὐτῶν ἀναπαράστασιν ἐπὶ τοῦ πίνακος τοῦ καλλιτέχνου. Παρουσιάζεται καὶ ἐδῶ ἡ φυγὴ ἀπὸ τοῦ παραδεδεγμένου ἀντικειμένου καὶ ἡ προσπάθεια ἀποδόσεως αὐτοῦ κατ' ἐλεύθερον ὑπὸ τοῦ ὑποκειμένου τρόπον, ὡς τοῦτο βιοῦται ἐν τῇ τεταραγμένῃ καὶ ἀγωνιώδει ὑπάρξει τοῦ ζωτρόπον, τοῦ γλύπτου. Διαβλέπει τις ἐν τῇ συγχρόνῳ τέχνῃ τὰς αὐτὰς μὲν γράφου καὶ τοῦ γλύπτου. Διαβλέπει τις ἐν τῇ συγχρόνῳ τέχνῃ τὰς αὐτὰς μὲν παρεξισμοῦ τάσεις εἰς ἔτερον τομέα τῆς ἀνωτέρας πνευματικῆς τάσης τοῦ ὑπαρξισμοῦ τάσεις εἰς ἔτερον τομέα τῆς ἀνεξαρτήτως δημιουργηθείσας, ὡς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ζωῆς, ἐλευθέρως καὶ ἀνεξαρτήτως δημιουργηθείσας, ὡς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνσυνειδήτου βιώσεως τῆς Στιγμῆς καὶ τῶν καιρῶν μας.

ένσυνειδήτου βιώσεως τῆς Στιγμῆς καὶ τῶν καιρῶν μας.
Βεβαίως, ὅπως καὶ μὲ τοὺς παραδόξους ὑπαρξιστὰς τῶν καφενείων συμβαίνει, οὗτο καὶ ἐνταῦθα ὑπάρχουν ὑπερβολαῖ, καταχρήσεις. Δημαγωγικὴ προσπάθεια ἐπιδείξεως ἔξαλλων νεωτερισμῶν, πρὸς τοὺς ὄποιους συμπεριφέρεται ἀσυλλογίστως ἐν πολλοῖς ἢ σημερινῇ γενεᾷ μετ' ἀφελοῦς θαυμασμοῦ. Ταῦτα ἀποτελοῦν ἀκρότητας πρὸς ἔκμετάλλευσιν τῆς συγχύσεως τῶν πνευμάτων τῆς ἐποχῆς. 'Ὑπάρχουν δμως σύγχρονα ἔργα, εἰς τὰ ὄποια ἀπεικονίζεται ἡ πάλη τοῦ καλλιτέχνου καθ' ἑαυτόν, ἢ δραματική του προσπάθεια νὰ μενολογικόν», γυμνὸν αὐστηρῶν ἔξωτερικῶν ἀντιγραφικῶν σχημάτων, δηλαδὴ ὡς τοῦτο μόνον καὶ δὲν σκέψεως παρουσιάζεται εἰς τὴν ἀγωνιώδη συνείδησιν τοῦ καλλιτέχνου καὶ τοῦ θεατοῦ. Δὲν ἐμπεριέχεται πλέον ὁ θαυμασμὸς πρὸς τὸ κάλλος τῆς φύσεως καὶ τῶν μορφῶν. Δὲν ἐπιζητεῖται ἡ ἐπιτυχία σμὸς πρὸς τὸ κάλλος τῆς φύσεως καὶ τῶν μορφῶν. Δὲν κριμένων μορφῶν ὑπὸ διεσπασμένης καθ' ἑαυτὴν συνειδήσεως. 'Η τέχνη δὲν δύναται νὰ εἴναι πλέον φωτογραφικὴ ἀναπαράστασις τοῦ ἥρεμου ἀντικειμένου, ἀλλ' ἐκφραστικὸς βιώματος καὶ ἔξωτερήκευσις τῆς ταραχῆς τοῦ ὑποχειμένου.

ἐν τῇ ἀδυνάτῳ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀπολαβῇ τῆς μετοχῆς εἰς τὸ καλὸν ἐντὸς τοῦ σημερινοῦ κόσμου.

Πρῶτος δὲ Ἰμπρεσσιονισμὸς (*impressionisme*) ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰώνος παρετήρησε τὰ ἀντικείμενα, ὅπως ἀκριβῶς ἡσαν καὶ προσεπάθησε νὰ ἀποδώσῃ τὴν ἐντύπωσιν (*impression*), ὅπως αὕτη ἐδημαιουργήθη εἰς τὸν ἀμφιβληστροειδῆ χιτῶνας ἄνευ περιτέρω συστηματικῆς ἐπεξεργασίας αὐτῶν ὑπὸ τῶν ιδεωδῶν τῆς σκέψεως. Οὕτως ἐποπθετήθη πρὸ τῶν δρθαλμῶν τοῦ καλλιτέχνου μία φύσις, ἢ δποὺς «ἡρνεῖτο νὰ ἔξωθοιν αὐτὴν εἰς τὸ νὰ ἐκφωνῇ λόγουν»¹. Εἰς τὴν ἀναπαράστασιν δύμως αὐτῶν, «ὅπως ἡ σαν καὶ δπως ἐφαίνονται», ἢ καθαρὰ αὕτη ἐντύπωσις ἐδείκνυε κινήσιν, ταραχὴν καὶ σύγχυσιν τῶν ἀντικειμένων, διότι ταῦτα οὖτα συνελαμβάνοντο μακρὰν πάσης ιδεαλιστικῆς συλλήψεως. Πέδει ν' ἀποδώσῃ τις πλέον ταῦτα στατικῶς; «Τηρήχε μόνον μία δυνατότης: ἡ ἀνάλυσις τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς κινήσεως ταύτης διὰ σχημάτων κατὰ προσέγγισιν, πιστῶν εἰς τὸ πρωτότυπον καὶ ἀποδιδομένων δι' ὅλων τῶν χρωμάτων τῆς ἵριδος. Οὕτω διὰ τῆς προοδευτικῆς ἀναλύσεως τοῦ φωτός, οἱ Ἰμπρεσσιονισταὶ ἐφθασαν εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἀντικειμένου διὰ συνδυασμῶν πολυχρώμων τελειῶν (*pointillisme*), οἱ δποὺς ἐπιδεικνύουν ὑψηλὰς συλλήψεις καὶ προσπάθειαν βιώσεως τῆς αισθητικῆς ἀξίας τοῦ κόσμου ἐν τῷ ὑποκειμένῳ.

Κατόπιν ἦλθεν δὲ Ἐξπρεσσιονισμὸς (*expressionismus*), δὲ δποὺς προσεπάθησε νὰ ἐκφράσῃ δυναμικότερον, ἀκριβέστερον καὶ συνεπέστερον τὸ ἐξ ἀντικειμένου βίωμα τῆς συνειδήσεως. Ἐνῷ πρὸ τὸ βάρος ἐπιπτεν εἰς τὸ ἀντικείμενον, τώρα πίπτει εἰς τὸ ὑποκειμένον. «Ἡ ἐκφρασίς δύμως, ἀναλόγως πρὸς τὴν ἐν κινήσει σύλληψιν καὶ ταραχὴν, εἶναι συγκεχυμένη καὶ ἐν κινήσει, ἐμφανίζουσα ὡς ἐν κατόπτρῳ τὴν εἰκόνα τῆς ζωῆς ὡς αὕτη βιοῦται ἐν τῷ ὑποκειμένῳ. Τὸ σχῆμα, ὅπως τὸ δμαλὸν καὶ προκαθηρισμένον σύστημα τῆς φιλοσοφίας διὰ τὸν ὑπαρξισμὸν, δὲν ἔχει οὐδεμίαν ἀξίαν διὰ τὸν καλλιτέχνην. Εἶναι στατικὴ φωτογραφία τῆς πραγματικότητος, ἐν εἶδωλον διὰ τὴν συνειδήσιν αὐτοῦ. «Τὸ πότας συνθήκας ταύτας ἡ ζωγραφικὴ καὶ ἡ γλυπτικὴ τῆς συγχρόνου ἐποχῆς ἀποφεύγουν τὴν ἀπόδοσιν τοῦ στατικοῦ, ίδιως δὲ ἡ τελευταῖα παρουσιάζει ὑπέρβασιν τῆς Ισορροπίας ἐν τῇ κλασικῇ μορφῇ τοῦ ἀγάλματος καὶ ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἀπόδοσιν σκηνῶν τῆς ζωῆς².

Τέλος δὲ Σουρρεαλισμὸς (*surrealismus*) συμπληροῖ τὸν κύκλον τῆς συγγενοῦς ἐν τῇ τέχνῃ ἀντιδράσεως διὰ τῆς διπλῆς κινήσεως, ἥτοι πρῶτον τῆς ἐνσυνειδήτου βιώσεως τῆς ἀγωνίας, ἥτις προκαλεῖται διὰ τῆς διασπάσεως τῶν σχέσεων τοῦ καλλιτέχνου μετὰ τῶν στατικῶν σχημάτων τοῦ περιβάλλοντος κόσμου, τῶν νόμων, τῶν κοινῶς παραδεδεγμένων μορφῶν τῆς γνώμης τῆς μεγάλης μάζης περὶ τέχνης, καὶ δεύτερον, τὴν διὰ τῆς διασπάσεως ταύτης ὑπέρβασιν τοῦ πραγματικοῦ (*réel*) καὶ δημιουργίας καθαρῶς ὑποκειμενικῶν καλλιτεχνημάτων, εἰς τὰ δποῖα ἐμφανεῖται καθαρῶς πλέον ἡ καλλιτεχνικὴ ἀπόδοσις, ἡ προερχομένη ἐκ τῆς ὑποκειμενικῆς καὶ μόνον ἐνοράσσεως τοῦ κόσμου οὐχὶ ἐν θαυμασμῷ καὶ μεγαλειώ καὶ πιστῇ ἀναπαραστάσει τοῦ ὀρατοῦ, ἀλλ' ἐν τῇ τραγικῇ ἐκφράσει τοῦ ἀνεκπληρώτου πόθου τῆς ὑπερνικήσεως τῆς στυγνῆς πραγματικότητος³.

«Ἡ μέθοδος διὰ ν' ἀντεπεξέλθῃ δὲ καλλιτέχνης εἰς δλας αὐτὰς τὰς περιπτώσεις εἶναι ἡ ἀφαίρεσις καὶ ἡ παραμονή καθ' ἑαυτὸν ἐν τῇ μονώσει κατὰ τὴν προσπάθειαν πάσης

1. R. Rey: «La Peinture Moderne» Paris (Presses Univers.). 1950 σ. 31.
 2. Πρβλ.: Luc Benoist: «La Sculpture en Europe» Paris (Presses Univers.) 1949.
 3. Πρβλ. Yves Duplessis: «Le Surrealisme» Paris (Presses Univers.) 1950.
- 'Αλλὰ καὶ αἱ σύγχρονοι μουσικαὶ συνθέσεις παρουσιάζουν ἐπίσης τάσεις ἐπανόδου εἰς τὴν ταραχὴν τοῦ συνθέτοντος ὑποκειμένου. Πρβλ. πρὸς τοῦτο τὸ έργον τοῦ Claude Rosland: «La Musique Française Contemporaine» Paris (Presses Univers.) 1952.

καλλιτεχνικής δημιουργίας. 'Η «έποχή» τοῦ Husserl, (ώς είδομεν άνωτέρω, σελ. 112) ένθα τὸ ἀντικείμενον παρουσιάζεται ως ἀπλοῦν φαινόμενον ἀνευ περιεκτικότητος, τὸ δποῖον διμῶς ἀποκαλύπτει τὸν λόγον τῆς ὑπαρκτικότητος του ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ θεωροῦντος τοῦτο ὑποκειμένου, εἴναι δὲ σφαλής προϋπόθεσις πάσης καλλιτεχνικῆς προσπαθείας εἰς τὸν σημερινὸν πνευματικὸν κόσμον, τὸν δὲ γωνίζομενον, δπως ἀποφύγη τὴν δουλείαν εἰς τὰ ἀντικείμενα καὶ τὸν περιβάλλοντα κόσμον.

Τὸ γενικὸν τοῦτο πνευματικὸν κίνημα εἴναι ἐπίσης ἐμφανὲς ἐν τῇ συγχρόνῳ λογοτεχνίᾳ. 'Η μυθιστοριογραφία καὶ δὲ ποίησις γνωρίζουν κατὰ τὴν σημερινὴν ἔποχὴν μίαν τῶν καλυτέρων περιόδων αὐτῶν ἐν τῇ ἴστορίᾳ τοῦ πνεύματος. 'Υπὸ τὴν ἀναγκαστικὴν προσαρμογὴν εἰς τὰς ἐπιταγὰς τῆς Στιγμῆς, οἱ συγγραφεῖς λογοτεχνικῶν ἔργων ἐστράφησαν πρὸς τὴν ρεαλιστικὴν περιγραφὴν καὶ τὴν δι' αὐτῆς παραστατικωτέραν ἔκφρασιν τοῦ πόνου τῆς ταλαιπώρους ὑπάρξεως. 'Ολόκληρος δὲ σύγχρονος παραγωγὴ δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς τραγική. 'Ο ρωμαντισμὸς παρεχώρησεν δλοσχερῶς τὴν θέσιν του εἰς τὸν ρεαλισμόν, καὶ τὸ μυθιστόρημα παρουσιάζεται ως δὲ μόνη ἀληθής ἔκφρασις τῆς ἀληθείας τῆς ζωῆς. 'Ολίγοι πλέον φιλοσοφοῦν θεωρητικῶς καὶ συστηματικῶς. Οἱ πολλοὶ ἔργάται τοῦ πνεύματος ἐπιδίδονται εἰς τὴν μυθιστοριογραφίαν. Διὰ τοῦ μυθιστορήματος, δηλαδὴ δι' αὐτῆς ταύτης τῆς ἐπαναλήψεως τῶν σχέσεων τῆς ζωῆς, φιλοσοφοῦν καὶ δογματίζουν. Τὰ πρωταγωνιστοῦντα πρόσωπα ἔκφράζουν πλέον τὰς ἀληθείας καὶ οὐχὶ αἱ θεωρίαι τοῦ φιλοσόφου. Καὶ δὲ ζωὴ παρελαύνει ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ ἀθλιότητι, ως βιοῖ ταύτην διηγηματογράφος. 'Η σκοτεινότης τῶν ἔκφράσεων, δὲ πλοκὴ τῶν ὑποθέσεων, τὸ πάθος τῶν κυρίων προσώπων ἐν τῇ προσπαθείᾳ ὑπερνικήσεως τῶν ποικίλων καταπίέσεων τῆς Στιγμῆς, δὲ θάνατος καὶ δὲ γωνία εἴναι τὰ κοινὰ χαρακτηριστικὰ τῶν συγχρόνων ἔργων. Τὰ πάντα καλύπτει ἐν αὐτοῖς δὲ διμήλη τοῦ ἀβεβαίου, δὲ παραζάλη τῶν καιρῶν, δὲ ματαία ἀναζήτησις τοῦ Θεοῦ, εἰς ἓνα κόσμον, δὲ δποῖος διὰ τῶν θεωριῶν καὶ τῶν πράξεών του ἐφόρευσε καὶ φονεύει συνεχῶς Αὐτόν. Οἱ πλεῖστοι συγγραφεῖς ἐμφανίζονται ως ἄθεοι, ἐνῷ πάντας δδηγεῖ εἰς τὴν δύναμιν τῆς περιγραφῆς δὲ ἀμηχανία πρὸ τοῦ ἀπουσιάζοντος δὲ ἐσταυρωμένου Θεοῦ. 'Η τόσον ἐντόνως ἀποδιδομένη ὑπὸ αὐτῶν ἀνηθυικότης εἰς τὰς κοινωνικὰς σχέσεις ἔκφράζει ἀντιπροσωπευτικῶς τὴν περὶ τὸ σῶμα καὶ τὸν τόπον τοῦ ἐγκλήματος συνεχῆ καὶ ἀκουσίαν ἐπάνοδον τοῦ ἐγκληματήσαντος κατὰ τῆς ίδιας ὑπάρξεως καὶ διὰ τῶν ίδιων ἔργων συγχρόνου ἀνθρώπου. Τὰ φανταστικὰ δημιουργήματα τῶν μυθιστορημάτων ἔκεινων μὲ τοὺς εὔτυχεῖς πρωταγωνιστὰς εἰς χώρας φανταστικὰς ἐξηφανίσθησαν δριστικῶς. 'Η ὑπαρξίας συγγράφει πλέον, εἴτε ἔμπροσθεν τοῦ 'Εσταυρωμένου, εἴτε ἐντὸς τοῦ χάους τοῦ ἐμφανιζομένου ἐντὸς τοῦ ἀθέου κόσμου διὰ τῆς ἀρνήσεως Αὐτοῦ.

'Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται δὲ γενικὴ συγγενὴς ἀντίδρασις ἐν τῷ πνευματικῷ κόσμῳ μὲ βασικὸν αἴτιον καὶ κυρίαν ἔμπνευσιν τὴν βίωσιν κατὰ

τήν διάρκειαν πάσης πνευματικής ἐνεργείας τῆς σκληρᾶς πραγματικότητος. Ο πόλυς κέδρος συγχέει τὰς πάραλλήλους καὶ, ἐπαναλαμβάνομεν, ἀνεξάρτητους ἀπ' ἄλληλων κινήσεις καὶ δυνομάζει πάσαν παράδοξον καλλιτεχνικήν δημιουργίαν ἢ δυσνόητον ποίημα ἢ ρεαλιστικὸν καὶ ἀπαισιόδοξον μυθιστόρημα «ὑπαρξισμόν». Πρέπει ἐνταῦθα καὶ διὰ μίαν εἰσέτι φορὰν νὰ τονισθῇ, δτὶ τὰ φαινόμενα ταῦτα μαρτυροῦν γενικὴν ἀντίδρασιν κατὰ τῆς πορείας τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν νεωτέρων χρόνων καὶ ἀποδεικνύουν, δτὶ καὶ δ ὑπαρξισμὸς ὡς φιλοσοφία δὲν εἶναι μόνος ἐν τῇ ἀντιδράσει αὐτοῦ, ἀλλ' ἔκφραζει ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ, ἵσως ἐναργέστερον καὶ ἐντονώτερον λόγω τῆς δυνάμεως ἔκφρασεως τῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως, δτὶ ζοῦν καὶ αἰσθάνονται πάντες οἱ ἀνθρώποι σήμερον. Δύναται νὰ λεχθῇ, κατὰ ταῦτα, δτὶ πᾶσαι αἱ ἐπὶ μέρους ἀντιδράσεις ἐκκινοῦν ἐκ τῶν αὐτῶν ὅ παρκτικῶν βιωμάτων, παρουσιάζονται ἐκ διαφορετικῶν ἐπόψεων τὸ ἀναπόφευκτον ἀίτημα τῶν καιρῶν μας, μὴ δυνάμεναι δύμας διὰ τοῦτο νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς ἐνιαία ὑπαρξιστική κίνησις. Ο σοβαρὸς ὑπαρξισμὸς εἶναι μόνον φιλοσοφικὸν κίνημα καὶ λαμβάνει πλήρη δικαίωσιν ὡς ρεαλιστική φιλοσοφία τῆς ζωῆς ὑπὸ τῶν λοιπῶν παρεμφερῶν, ἀλλ' ἀνεξάρτητων ἀπ' αὐτοῦ κινημάτων εἰς τοὺς ἄλλους τομεῖς τῆς συγχρόνου πνευματικῆς ζωῆς.

γ. Εἰς τὴν Χριστιανικὴν Θεολογίαν. Ως εἶναι ἐπόμενον, ἔνεκα τῆς μορφῆς τοῦ πνευματικοῦ κινήματος, ἥτοι τῆς βαθυτάτης περὶ τὸν ἀνθρώπον περισυλλογῆς, τοῦ ἀντιορθολογιστικοῦ ἀγῶνος, τῆς ἀντιθέσεως πρὸς πᾶσαν ἀνθρώπινην αὐτάρκειαν, τῆς ἀνακαλύψεως διὰ τῆς Σκέψεως τοῦ Ὑπάρχοντος τῆς διαλεκτικῆς καθ' ἓαυτὴν φύσεως τῆς ὑπάρξεως μεταξὺ τοῦ μυστηριώδους ἀχανοῦς καὶ τῆς πραγματικότητος, τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς ἀφελοῦς ἐν τῇ μάζῃ ζωῆς καὶ τῆς τραγικῆς προσπαθείας δημιουργίας προσωπικότητος, τὸ ἀντιδραστικὸν τοῦτο κίνημα εἰς δλα τὰ πεδία τοῦ πνεύματος ἐκφαίνεται ἐντονώτερον εἰς τὴν σύγχρονον χριστιανικὴν θεολογίαν τῆς Δύσεως, δπου εἶναι εὔκολον νὰ ἐννοηθῇ πλέον, ποιαν ἐπιτυχίαν δύναται νὰ ἔχῃ σήμερον παρὰ τῇ νέᾳ θεολογικῇ γενεᾷ μία ὑπὸ ὑπαρξιστικῶν ἀρχῶν ἐμφρούμένη θεολογία. Εἰς τὴν ἀηδίαν αὐτῆς πρὸς πάντα δρθιολογισμὸν ἀνταποκρίνεται τὸ παράδοξον τῆς πίστεως· εἰς τὴν περιφρόνησιν τῶν νόμων, δ ἐν Χριστῷ, δ ἐνθεος ἀντινομισμός· εἰς τὰς σχολαστικὰς περὶ ἀνθρώπου θεωρίας, ἥ προβολὴ τῆς διαλεκτικῆς εἰκόνος τοῦ ἐνσαρκωθέντος Θεοῦ καὶ ἥ μετ' Αὐτοῦ συνύπαρξις· εἰς τὴν ἀπέλπιδα προσπάθειαν εύρεσεως διὰ τῆς γνώσεως τῆς Ἀληθείας, ἥ διαλεκτικὴ τῆς Βίβλου, ἥ ὅποια συντρίβει ὡς μωρίαν πᾶσαν τοιαύτην προσπάθειαν.

Ἐκ τῶν παρατηρήσεων τούτων δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὴν καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν, ἥν ἐγνώρισεν ἥ ὑπὸ τῶν Ἐλβετῶν καθηγητῶν Karl Barth καὶ Emil Brunner καὶ τοῦ Γερμανοῦ Fr. Gogarten διδασκομένη καὶ χαρακτηριζομένη ὡς «διαλεκτική» συστήμα-

τική θεολογία, χωρὶς νὰ δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ αὐτῇ διὰ τοῦτο καὶ ὡς ὑπαρξιστική, διὰ τοὺς λόγους, τοὺς ὄποιους ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω. Πρόκειται πάλιν περὶ μᾶς παραλλήλου πνευματικῆς κινήσεως, δημιουργηθείσης ἐπὶ τῇ βάσει τῶν αὐτῶν αἰτίων, ἀνευ ὅμως ἔξαρτησεως ἀπὸ τῆς φιλοσοφίας τῆς ὑπάρξεως. Ἐν προκειμένῳ καὶ μετὰ μεγάλων ἐνδοιασμῶν δυνάμεθα νὰ δημιλῶμεν περὶ κοινῆς ἐμπνεύσεως ἀπὸ τὸν Kierkegaard. Οἱ «διαλεκτικοὶ» θεολόγοι διαχωρίζουν σαφῶς θεολογίαν καὶ φιλοσοφίαν, καταδεικνύουν τὴν ἀπόβλυτον διὰ τὴν θρησκευτικὴν πίστιν καὶ ἀντιθετικὴν πρόδος τὸν δρθὸν λόγον σημασίαν τῆς ἐνσάρκωσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ διαφυλάττουν τὴν φοιτιώσαν προτεσταντικὴν νεολαίαν ἀπὸ τῶν ἐπικανδύνων φιλοσοφικούς θεολόγους φιλελευθέρων τάσεων, αἱ δποῖαι ἔτειναν νὰ μεταβάλουν τὴν προτεσταντικὴν συστηματικὴν θεολογίαν εἰς μίαν ἀπλῶς ὑψηλὴν φιλοσοφίαν τῆς θρησκείας. Η ἡ χριστοκεντρικὴ θεολογία διασώζει τὴν σκέψιν ἀπὸ τοὺς συμβιβασμούς τῆς διλογοποίησεως: ἡ ὑπάρχει τις ὡς χριστιανὸς θεολόγος, δπότε ἐλίσσεται πέριξ τῆς πραγματικότητος τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας, ἡ σκέπτεται ἀνεξαρτήτως τῆς ἀποκαλύψεως ταύτης ὡς φιλόσοφος, ἀνευρίσκων τὸν ίδιον τοῦ ἀνύπαρκτον Θεὸν διὲ τῆς ἀντικειμενικῆς συστηματικῆς σκέψεως. Η διαλεκτικὴ θεολογία, χωρὶς νὰ διδάσκῃ Ἀπολογητικὴν καὶ διὰ τῆς ἀρνήσεως δυνατότητος ἀποδεῖξεων τῆς πίστεως, καταπολεμεῖ ἀποφασιστικῶς διὰ τῆς δυναμικῆς ἐκθέσεως τῆς πίστεως ἐν τῇ Δογματικῇ πᾶσαν φιλελευθέρων τάσιν, μεταβαλλούμενη οὖτως εἰς ἔμμεσον κατὰ τῆς φιλελευθέρας θεολογίας ἀπολογίαν.

Η εὐεργετικὴ ὅμως ἐπείδρασις τοῦ K. ἐπὶ τῆς διαλεκτικῆς θεολογίας, καίτοι ἐμφανής, δὲν πρέπει νὰ ὑπερτονίζεται — ὡς συμβαίνει κυρίως ὑπὸ τῶν μὴ γνωριζόντων καλῶς ταύτην μὴ θεολόγων κριτικῶν συγγραφέων — μὲ ἀποτέλεσμα νὰ γίνεται λόγος περὶ ἔξαρτησεως ταύτης ἀπὸ τοῦ Δανοῦ συγγραφέως. Διότι, ἀφ' ἐνὸς μὲν οἱ σύγχρονοι διαλεκτικοὶ θεολόγοι ἀποφεύγουν τὰς κιρκεγκαρντιανὰς ἀκρότητας, αἱ δποῖαι ἐνέχουν κίνδυνον ὑποκειμενιστικῶν τάσεων, γράφουν Δογματικὴν καὶ Ἡθικὴν καὶ ἐμπνέουν διὰ τῆς ἀναλύσεως τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος κοινωνικὴν ζωὴν, ἀφ' ἑτέρου δὲ μεταξὺ αὐτῶν τῶν ίδιων ὑπάρχουν οὐσιώδεις διαφοραί, αἵτινες δὲν ἐπιτρέπουν τὴν διάκρισιν ίδιας σχολῆς καὶ τὴν ἀπόλυτον ἔξαρτησιν ἐκ μιᾶς πηγῆς. Η ἐμπνευσίς ἵσως εἶναι κοινὴ ἀπὸ τοῦ K., ἀλλ' η θεολογία των παρουσιάζει ίδιαζοντας χαρακτήρας, οἱ δποῖοι δὲν ἐπιτρέπουν ὡς ἴσχυροντας τινες τὸν χαρακτηρισμὸν αὐτῶν ὡς ὑπαρξιστὸν θεολόγων¹. Εἶναι δἰληθὲς ὅμως,

1. Ο Jean Rilliet ἐν τῷ ἔργῳ : «Karl Barth, Théologien Existentialiste?» Neuchâtel 1952, ἐπιτρέπει εἰς τὸν ἀναγνώστην νὰ ἴδιαγνώσῃ τὰς δυσκολίας χαρακτηρισμοῦ τοῦ διασήμου θεολόγου τῆς Βασιλείας ὡς ὑπαρξιστοῦ.

— Ο W. Andersen παρατηρεῖ, δτι «τὸ ζήτημα περὶ ὑπάρξεως δὲν ἔχει καμίαν σπουδαίαν σημασίαν διὰ τὸ Barth». («Der Existenzbegriff und das existenzielle Denken in der neuen Philosophie und Theologie». Güsterloh 1940 σ. 152).

— Νομίζομεν, δτι δρθῶς ὁ J. Sperna Weiland παρατηρεῖ, δτι «μεταξὺ τῶν θεολόγων μᾶλλον ὁ E. Brunner παρὰ ὁ K. Barth συνεχίζει τὰς σκέψεις τοῦ Kierkegaard». («Philosophy of Existence and Christianity». Assen 1953 σ. 35).

Ο K. Barth διαβλέπει ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τοῦ Kierkegaard μᾶλλον νέαν ούμανιστικὴν προσπάθειαν καὶ αὐθάδη αὐτοανύψωσιν τοῦ ἀνθρώπου εἰς ὑποκειμενιστικὴν θεωρητικὴν ἐνδρασιν τῆς πίστεως. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὴν ἐναντίον τοῦ E. Brunner ἐπίθεσιν αὐτοῦ — τὸν δποῖον θεωρεῖ ἐπηρεαζόμενον ἀμέσως ὑπὸ τοῦ Δανοῦ φιλοσόφου — παρατηρεῖ: «Τὸ „Οχι“ ἐναντίον τοῦ Brunner ισχύει καὶ διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς ἐν τῷ μέλλοντι ἐπανόδου αὐτοῦ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν Kierkegaard καὶ Heidegger» («Πρβλ. Karl Barth: „Nein! Antwort an Emil Brunner» Theologische Existenz Heute. Heft 14. München, 1934 σ. 51). Εἰς τὴν σελίδα δὲ 55 τοῦ αὐτοῦ ἔργου, δίδει τὴν χαριστικὴν βολὴν ἐναντίον τοῦ Kierkegaard προσθέτων: «Τὸ πάρχει χονδροειδεστέρα ἀλαζονεῖα ἀπὸ αὐτὴν ἐνὸς κιρκεγκαρντιανισμοῦ»; Πρέ-

ὅτι μέσω τῶν σημερινῶν διαλεκτικῶν Θεολόγων δύναται νὰ μελετήσῃ τις τὸν μετριοπαθῆ, τὸν πρὸς πάντας τοὺς ἀνθρώπους ἀπευθυνόμενον Kierkegaard καὶ νὰ αἰσθανθῆ πληρέστερον τὴν εὐεργετικὴν αὐτοῦ ἐπίδρασιν κατὰ τὸν θεολογικὸν προσανατολισμὸν του. Οἱ διαλεκτικοὶ Θεολόγοι δὲν εἶναι ὅμως μόνοι ἐν τῇ ἀντιδράσει ταῦτη. Πολλοὶ μάλιστα ἐκ τῶν σημερινῶν Θεολογούντων εὑρωπαίων παρουσιάζουν ἐντονώτερον τοὺς ὑπαρξιστικοὺς χαρακτῆρας. Μεταξὺ ὅμως αὐτῶν ἀμεσον ἐπίδρασιν, οὐ καλύτερον μεταφορὰν τῶν ἀρχῶν τοῦ ὑπαρξισμοῦ καὶ ίδιαιτέρως τοῦ Heidegger εἰς τὴν θεολογικὴν ἐπιστήμην μαρτυρεῖ ὁ σύγχρονος Γερμανὸς καθηγητὴς τοῦ ἐρμηνευτικοῦ κλάδου τῆς θεολογίας Rudolf Bultmann, ὁ γνωστὸς ὡς εἰσηγητὴς τῆς Θεωρίας περὶ «ἀπομυθεύσεως τῆς Βίβλου»¹. Ο Bultmann φρονεῖ, ὡς καὶ ὁ Heidegger, ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν πλήρως τὴν γλῶσσαν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. 'Εφαρμόζων τὴν ἀρχὴν ταύτην εἰς τὴν ἐρμηνευτικὴν ἐπιστήμην τῆς 'Αγ. Ι'ραφῆς καὶ ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς ἔτερας ἀρχῆς τῆς Ιστορικότητος, κατὰ τὴν ὅποιαν τὸ Ιστορικὸν γεγονός ὡς διήγησις, ὡς νεκρὸν πλέον συμβάν τοῦ παρελθόντος πρέπει νὰ μεταβληθῇ εἰς βιούμενον ἐν τῇ παρούσῃ στιγμῇ γεγονός, προσπαθεῖ ἀφ' ἐνὸς μὲν ν' ἀπαλλάξῃ τὴν ἀγλαν Ι'ραφήν παντὸς μυθικοῦ κατ' αὐτὸν συμβολικοῦ στοιχείου, ἀποβάλλων πᾶσαν ὑπερφυσικὴν διήγησιν, τὴν ὅποιαν παραδέχεται μάνον ὡς τρόπον ἐκφράσεως τῶν Ιερῶν συγγραφέων, ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὸ πνεύμα τῆς ἐπογῆς αὐτῶν καὶ ὡς ἐνδεικτικὴν ἀνοιτέρας πραγματικότητος περιγραφήν, ἀφ' ἔτερου δὲ πειρᾶται, ὅπως συλλαβῇ τὴν πλειτρὸν εἰς τὴν ἀλήθειαν τοῦ χριστιανισμοῦ εξ ὑποκειμένου, πίστιν, ἥτις καλεῖται νὰ μεταβάλῃ τὴν Ιστορικὴν διήγησιν τῶν Εὐαγγελίων εἰς σύγχρονον τοῦ πιστεύοντος πραγματικότητα². Διακρίνει κατὰ ταῦτα Ιστορίαν ὡς διήγησιν (Historie) καὶ Ιστορίαν ὡς γεγονός (Geschichte)³.

πει ὅμως νὰ σημειωθῇ, ὅτι καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς Θεολογίας τοῦ Brunner ὡς «κιρκεγκαρντιανῆς» προδίδει ἐξεζητημένην κριτικὴν τῶν ἔργων τοῦ διακεκριμένου ἐλβετοῦ Θεολόγου. Εἶναι δρθέτερον νὰ παρατηρήσῃ τις, ὅτι καὶ οἱ δύο ἀνωτέρω μνημονεύοντες δογματικοὶ τῆς Ζυρίχης καὶ τῆς Βασιλείας παρουσιάζουν συγγένειαν πρὸς τὴν σκέψιν τοῦ Kierkegaard, ἐνεκα τοῦ κοινοῦ αὐτῶν ἀγῶνος ἐναντίον τοῦ ὑρίσιογισμοῦ, τῶν ἀνθρωπίνων συστημάτων καὶ τοῦ κλασικοῦ Ούμανσιοῦ ἀφ' ἐνὸς καὶ τῆς παραδοχῆς τῆς πλατεώς ὡς προσωπικῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ σχέσεως ἀφ' ἔτερου (πρβλ. ίδιαιτέρως E. Brunner: «Wahrheit als Begegnung»). Πέραν ὅμως τῶν κοινῶν τούτων σημείων διαφαίνονται διαφοραί, αἱ διοῖαι δὲν ἐπιτρέπουν τὴν ὑπερτόνισιν τῆς ἐξαρτήσεως αὐτῶν ἀπὸ τοῦ Kierkegaard.

1. 'Ο A. Dell ἀναφέρει σημεῖα τῆς Θεολογίας τοῦ Bultmann, ἐκ τῶν ὅποιων καταφαίνεται ἡ συγγένεια τῆς σκέψεως αὐτοῦ πρὸς αὐτὴν τοῦ Heidegger α) ἡ θεολογικὴ κατανόησις τοῦ ἐδῶ — ὑπάρχειν, β) ὁ ἀποφασιστικὸς πρὸς τοῦτο χαρακτὴρ τῆς ουγκεκριμένης καταστάσεως καὶ γ) ἡ κατανόησις τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος μόνον ὡς ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ. («Ontologische Daseinsanalyse und theologisches Daseinsverständniss». In «Imago Dei» Güssen 1932. σ. 223).

2. Πρβλ. τὸ ἐξαίρετον ἔργον του «Theologie des Neuen Testaments» Tübingen 1953 ίδιαιτέρως τὴν ἐν σελ. 33 εἰσχωγικὴν σημείωσιν εἰς τὸ κεφάλαιον «Τὸ πρόβλημα τῆς σχέσεως τοῦ κηρύγματος τῆς πρώτης ἐκκλησίας πρὸς τὸ κήρυγμα τοῦ 'Ιησοῦ», ἐνθα καταφαίνονται περιληπτικῶς αἱ τάσεις αὐτοῦ. 'Επίσης τὸ ἔργον του «Glauben und Verstehen» Tübingen 1952 καὶ 54 εἰς δύο τόμους ἐξ ὃν ὁ πρῶτος ἀφιεροῦται εἰς τὸν Heidegger. Πρβλ. ἐπίσης τὴν ἔκδοσιν τοῦ H. Bartsch: «Kerygma and Myth» (Transl. by R. Fuller). London (S. P. C. K.) 1953.

3. 'Ο H. ἔχει δώσει ἥδη τὴν ἀφορμὴν διὰ τὴν διάκρισιν ταῦτην ἐν τῇ φράσει του: «Aus ihrer Zeitlichkeit wird sodann verständlich warum das Dasein im Grunde seines Seins Geschichtlich ist und sein kann und als geschichtliche Historie auszubilden vermag». («Sein und Zeit» σ. 285).

Ο Bultmann ένδιαφέρεται νὰ εύρῃ τὸ ὑπαρξιστικὸν σημεῖον ἐπαφῆς μεταξὺ τῆς χριστιανικῆς θεολογίας καὶ τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, δ ὅποῖς, ἐντὸς τοῦ θεοκιστικοῦ πνεύματος τῶν καιρῶν μας, περιφρονεῖ πᾶσαν ἀλήθειαν ὑπερβαίνουσαν τὴν ἄμεσον ἀπόδειξιν¹. Ή ἔρμηνευτικὴ θεολογία του δδηγεῖ εἰς δημιουργίαν δυναμικῆς κηρυγματικῆς μεθόδου. Ή γλῶσσα τῶν ιερῶν συγγραφέων τῆς Κ. Διαθήκης εἶναι κατ' αὐτὸν μαθικὴ καὶ δὲν ἀνταποκρίνεται ἀπολύτως εἰς τὰ περιγραφόμενα ὑπερφυσικά ἀντικείμενα ἴστορικά γεγονότα. Εἶναι τρόπος ἐκφράσεως ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐπαφῆς τοῦ ὑπερβατικοῦ μετὰ τοῦ κόσμου. Διὰ τοῦτο, δ μῆθος εἶναι τὸ αὐθεντικότερον μέσον διηγήσεως τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ· δὲν πρέπει γάρ ἀπορριφθῆ, κατὰ ταῦτα, ἀπὸ τὰ ιερὰ κείμενα—ῶς πράττουν αἱ φιλελεύθεροι δρθελογικοί θρησκειολογικαὶ σχολαὶ—ἀλλὰ νὰ προβληθῆ εἰς τὸν σύγχρονον ἐπιστημονικὸν ἀνθρωπὸν ὡς Existentialia, ήτοι ὡς ἀντικείμενα τῆς τάσεως τῆς συνειδήσεως πρὸς τὰ φαινόμενα, τὰ ὅποια ἀποκαλύπτουν ἐν τῷ ὑποκειμένῳ τὸν λόγον τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν². Οὕτως οἱ μῆθοι; οὐχὶ μόνον δὲν ἔμποδίζουν τὸ θεοκιστικὸν πνεῦμα εἰς τὴν παραδοχὴν τῶν ὑπερφυσικῶν ἀληθειῶν, ἀλλ' ἀντιθέτως παρέχουν εἰς τοῦτο τὸν ἐλεύθερον χώρον, δπως ἔκαστος κεχωρισμένως βιώσῃ δι' αὐτῶν καθ' ὑποκειμενικὸν ὑπαρκτικὸν τρόπον τὴν ἐπαφὴν αὐτοῦ μετὰ τοῦ Θεοῦ. Ή γλῶσσα τοῦ μῆθου εἶναι ἀντιπροσωπευτικὸν περικάλυμμα τοῦ ‘Ὑπερβατικοῦ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν πρώτης ἐπαφῆς Λύτοῦ μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης κατανοήσεως, ἀλλ' εἶναι συγχρόνως διεγερτικὸν τῆς Σκέψεως μέσον, δπως ἡ ὑπάρξις τοῦ «σκεπτομένου - ὑπάρχοντος» μέσω τοῦ μῆθου οὐχὶ ὡς ἀληθερίας θεωρουμένου, ἀλλ' ὡς τῆς «ἀνοικτῆς» τῇ ὑπάρξει δυνατότητος ὑπὸ τοῦ ὑποκειμένου ἐκλαμβανομένου, ἐπιτύχη τὴν συνύπαρξιν ἐν αὐτῷ μετὰ τοῦ ἐν συνεχεῖ ὑπαρκτικῇ ἐπαφῇ μετὰ τοῦ κόσμου εὑρισκομένου ’Ἐπέκεινα. Τοῦτο εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς λύτρωσεως ἐν Χριστῷ ’Ιησοῦ. Ή λύτρωσις δμως αὕτη δὲν ἔγινε μόνον ιστορικῶς ὡς ἀφεσίς ἀμαρτιῶν, ἀλλὰ πρέπει νὰ γίνῃ ὑπὸ ἔκαστου ἀτόμου κεχωρισμένως, τὸ ὅποιον ἐν μυθικῷ ὑπαρκτικῷ τρόπῳ διαβλέπει ἐν τῷ Σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ τὴν κρίσιν ἐσυτοῦ τὴν καταδίκην του καὶ τὴν σωτηρίαν του ὑπ’ Λύτοῦ καὶ μόνον. Ο Σταυρὸς εἶναι ιστορικὸν γεγονός—τὸ κύριον ιστορικὸν γεγονός τῆς Εὐαγγελικῆς περιγραφῆς—εἶναι «Historie», ἀλλὰ δημιουργεῖ ἐν τῇ πίστει καὶ διὰ τοῦ ἀποκαλυπτομένου ἐν τῇ ὑπάρξει τοῦ ὑποκειμένου νοήματος τὸ σωτήριον γεγονός τῆς Στιγμῆς: τὸ Κήρυγμα, ὡς γεγονός πλέον παρὸν καὶ δυναμικόν, ὡς Geschichte³.

Ἐν τῇ θεολογίᾳ τοῦ Bultmann διαβλέπομεν τὴν ἥδη ὡς καὶ εἰς τὰ ἄλλα πεδία τοῦ πνεύματος ἀνωτέρω παρατηρηθεῖσαν ἀνάλογον κατάχρησιν τῶν ὑπαρξιστικῶν ἀρχῶν ἐν τῇ θεολογικῇ ἔρευνῃ καὶ τὴν δημιουργίαν ἐπὶ τῇ βάσει τούτων ἀπαραδέκτων ὑπερβολῶν. Ή τυφλὴ αὕτη ἐφαρμογὴ τῶν ὑπαρξιστικῶν ἀρχῶν ἐν τῷ χώρῳ τῆς θεολογίας — ὡς θὰ ἴδωμεν πληρέστερον κατὰ τὴν ἔξ δρθιδόξου ἐπόψεως κριτικὴν αὐτῶν — τείνει νὰ μετατρέψῃ τὴν πίστιν εἰς καθαρῶς — καὶ μόνον — ὑποκειμενικὸν καὶ διάφορον παρ' ἐκάστῳ βίωμα ἐπὶ βλάβῃ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς ἐνωτικῆς δυνάμεως αὐτῆς καὶ τῶν ἀγαθῶν ἀποτελεσμάτων ὑπὲρ τῆς συνολικῆς ζωῆς ἐν κοινωνίᾳ⁴. Εξ ἀλλου

1. Βλέπε Κεφάλαιον Β' Πρώτου Μέρους, Ιδιαιτέρως σελ. 85 - 86.

2. Βλέπε τὰ περὶ φαινομενολογίας τοῦ Husserl σελ. 112 κ.έ.

3. Πρβλ. τὸ ἔργον τοῦ Ρωμαιοκαθολικοῦ L. Malevez: «Le Message Chrétien et le Mythe» Bruxelles 1954.

4. 'Ορθῶς παρατηρεῖ δ Fritz Lieb: «Ο Bultmann φαίνεται νὰ μὴ διαβλέπῃ πόσον πολὺ ἡ χριστιανικὴ πίστις διὰ τῆς ἀτομικιστικῆς ὑπ’ αὐτοῦ θεωρήσεως ταύτης, πιέσ-

ἡ βιβλικὴ διήγησις ἀπογυμνοῦται παντὸς ὑπερφυσικοῦ στοιχείου, ἡ ἀντικειμενικὴ ἀξία τῆς ἐν ὀρισμένῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ μειούται καὶ ἡ ἔννοια τῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ ὡς ἐξ ἀντικειμένου ἐν τῷ Σταυρῷ ἐξιλαστηρίου προσφορᾶς ἐξαφανίζεται¹. Ἡ πιστὴ μεταφορὰ τῶν διδαγμάτων τοῦ Heidegger εἰς τὴν χριστιανικὴν θεολογίαν, ἡ ὅποια βασίζεται ἐπὶ ἐνδεικτικοῦ γεγονότος καὶ τῆς ἀνεπαναληπτοῦ ἀξίας αὐτοῦ ὡς ἀξιονος πέριξ τοῦ ὅποιου περιστρέφεται ὀλόκληρος ἡ ἴστορία, καὶ κατ' ἐπέκτασιν ἐπὶ τῆς παραδόσεως καὶ τῆς διὰ ταῦτης συνεχείας τῆς πίστεως διὰ μέσου τῶν αἰώνων, δύναται νὰ ἔχῃ καταστρεπτικὰ ἀποτελέσματα. Διὰ τοῦτο ὁ Ἰδιος ὁ Heidegger, ὡς θὰ ἔδωμεν καλύτερον εἰς τὸ Δεύτερον Μέρος, ἀποφεύγει ἐπιμελῶς πᾶσαν συσχέτισιν τῆς φιλοσοφίας του μετὰ τῶν θεολογικῶν προβλημάτων, γνωρίζων, ὅτι τοῦτο θὰ ἀπετέλει κατάργησιν τοῦ Ιδιάζοντος καὶ ὑπερέχοντος πάσης ἀνθρωπίνης γνώσεως χαρακτῆρος τῆς χριστιανικῆς πίστεως².

Μακρὰν δὲ τῶν ὑπερβολῶν τούτων τοῦ Bultmann ἡ σύγχρονος δυτικοευρωπαϊκὴ θεολογικὴ σκέψις κινεῖται κατὰ μέγα μέρος ἐν τῷ δημιουργηθέντι ὑπὸ τοῦ γενικοῦ τούτου κινήματος πνεύματι μετὰ μεγάλης προσοχῆς καὶ ἐν τῇ ἐπιγνώσει, ὅτι ἀνταποκρίνεται εἰς τὸ αἴτημα τῶν καιρῶν μας. Τὸ παράλληλον ἀνωτέρω ἐν συντομίᾳ ἐκτεθὲν κίνημα εἰς τὰς χυριωτέρας ἐκφάνσεις τῆς ἀνωτέρας πνευματικῆς ἐνασχολήσεως τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς μας ἀποτελεῖ μαρτυρίαν τῆς γενικῆς τάσεως πρὸς σύλληψιν πάσης πνευματικῆς ἐνεργείας καθ' ὑπαρξιστικὸν τρόπον. Τοῦ γενικοῦ τούτου πνεύματος δὲν διαφεύγει ἡ θεολογικὴ σκέψις, ἡ ὅποια ἀντιθέτως ἐν τούτῳ αἰσθάνεται ἐπανερχομένη εἰς τὰ Ἰδια μετὰ παραπλάνησιν εἰς ἀναρμόστους πρὸς τὴν φύσιν αὐτῆς τόπους. Εἰς τῶν καρυφαίων συγχρόνων συστηματικῶν θεολόγων, δ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς Karl Barth, παραδεχόμενος, ὅτι ἡ φιλοσοφία εἶναι «σύμβολον τοῦ πνευματικοῦ κλίματος» τῆς ἐποχῆς, ἐν τῇ ὅποιᾳ συλλαμβάνεται, παρατηρεῖ, ὅτι «σήμερον ἡ Ἐκκλησία ἀκούει τοὺς ποιητάς, τὴν λογοτεχνίαν, τὰς

λεῖται νὰ ὑποβιβασθῇ εἰς μίαν θρησκείαν ἀτομικῆς ιδιοκτησίας (Privatreligion), περὶ τῆς ὅποιας θὰ ἥδηνατο δικαίως δ Marx νὰ εἴπῃ, ὅτι εἶναι τὸ ὅπιον τῶν λαῶν, ἐξαπατῶσα τὸν ἀνθρώπον περὶ τῆς πραγματικῆς καταπτάσεως αὐτοῦ» (Κριτικὴ ἐν τῇ «Evangelische Theologie» Heft 11, München 1955, σ. 517).

1. Ο G. Bornkamm παρατηρεῖ, ὅτι διὰ τῶν θεωριῶν τοῦ Bultmann αἱ Ἰησοῦς Χριστὸς μεταβάλλεται εἰς Ierón τι ἴστορικὸν συμβάν καὶ παύει νὰ εἶναι πρόσωπον» («Mythos und Evangelium» Zum Programm R. Bultmanns. «Theologische Existenz Heute» No 26 München 1951 σ. 18). «Ἄρα δ Θεὸς δὲν συναντᾶται διὰ τῆς ἀποκαλύψεως, ἀλλὰ συλλαμβάνεται φιλοσοφικῶς ὡς ἀρχὴ ἐν ἀληγονιστικῇ ἔννοιᾳ» (αὐτόθι σ. 18).

2. Διὰ τὰς ὑπερβολὰς τοῦ Bultmann καὶ διῶν ἐκείνων τῶν θεολόγων, οἱ ὄποιοι δανείζονται μεθόδους φιλοσοφικῶν σχολῶν ἐν τῇ θεολογικῇ των ἀρεύνη ἔγραψε τόσον εὐστόχως δ Heidegger... «έάν ποτε καὶ πότε ἡ χριστιανικὴ θεολογία θὰ ἀποφασίσῃ νὰ λάβῃ αἰσθαρῶς ὑπ' ὅψει τοὺς λόγους τοῦ Ἀποστόλου καὶ μέσω αὐτῶν νὰ ἔννοησῃ τὴν φιλοσοφίαν ὡς μωρίαν;» (M. Heidegger: «Was ist Metaphysik?» σ. 18).

έφημερίδας νὰ διμιλοῦν κατὰ τὸ μᾶλλον ἡ ἡττον σαφῶς τὴν γλῶσσαν τοῦ ὑπαρξισμοῦ. Καὶ προσέξατε καλῶς —συνεχίζει — οἱ χριστιανοὶ αὐτῶν τῶν καιρῶν εἶναι χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζουν — ἡμεῖς πάντες — εἰμεθα ὑπαρκύσται καὶ ἐὰν ἀκόμη δὲν ἔχωμεν ἀναγνώσει ἔστω καὶ μίαν μόνην γραμμήν τοῦ Sartre ἢ τοῦ Jaspers, διότι τὸ πνεῦμα τῆς φιλοσοφίας ταύτης δεσμεύει ἡμᾶς πάντας»¹.

Οἱ δύο οὗτοι λόγοι, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ φύσις τῶν ἀρχῶν τῆς φιλοσοφίας τῆς ὑπάρξεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἀσυνείδητος πρὸς αὐτὰς φορὰ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ αἰῶνός μας καὶ ἴδιαιτέρως τοῦ χριστιανοῦ θεολόγου, πλησιάζουν τὴν χριστιανικὴν θεολογίαν καὶ τὴν φιλοσοφίαν ταύτην πρὸς ἀλλήλας, γεγονός, τὸ ὅποιον προδικάζει ἀμεσον τὴν μεταξὺ τούτων ἐπίδρασιν. «Οταν λέγωμεν ἐπίδρασιν, δὲν ἔννοοῦμεν τὴν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπαρκύστικῶν ἀρχῶν δημιουργίαν ὑπαρκύστικῆς θεολογίας, ἀλλὰ τὴν ἐπίδρασιν, τὴν ὅποιαν δύναται νὰ δεχθῇ ὁ θεολογῶν ἐκ τῆς ἀναργνώσεως τῶν ἔργων τῶν ὑπαρκύστων φιλοσόφων διὰ τοῦ προσανατολισμοῦ τῆς σκέψεώς του πρὸς τὰς ἀνάγκας τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου. Ἡ φιλοσοφία τῆς ὑπάρξεως δύναται νὰ ἔξασκῃ καὶ ἔξασκεῖ σήμερον βαθυτέραν πάσης ἀλλής φιλοσοφίας ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ θεολόγου, διότι διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας ἐν σύστημα αὐτῆς ὑποσκάπτει τὰ θεμέλια αὐτῆς τῆς ἴδιας ὀρθολογιστικῆς φιλοσοφίας διὰ τῆς παραδοχῆς τοῦ παραδόξου καὶ τοῦ ὑπὲρ λόγον στοιχείου ὡς βασικῶν κατηγοριῶν τοῦ σκέπτεσθαι. Ἐφ' ὅσον ὁ ἐπιτιθέμενος ἐναντίον τῆς φιλοσοφίας χριστιανὸς Kierkegaard εἶναι δικύριος ἐμπνευστὴς τῶν συγχρόνων μὲν ἡμᾶς ὑπαρκύστων, ἐπεταί, δτι ἡ φιλοσοφία αὕτη ἐν τῷ συνόλῳ τῆς ἀποτελεῖ ἀρνησιν τοῦ κλασικοῦ τρόπου τοῦ φιλοσοφεῖν τῶν νεωτέρων χρόνων καὶ εἰσαγωγὴν νέων ἀρχῶν, αἱ ὅποιαι ἔξυπηρετοῦν τὴν ἐκ τῆς χριστιανικῆς πίστεως δημιουργούμενην περὶ ἀνθρώπου καὶ κόσμου ἀντίληψιν. Διὰ πρώτην φορὰν ὁ πανθεϊσμός, ὁ ὄντισμός, ἡ ἡθικοκρατία καὶ ὁ ὑπερβατικός ἰδεαλισμός δέχονται τοιαύτην ἐπίθεσιν καὶ ὁ Θεός ἀπαλλάσσεται πάσης ἀνθρωπίνης συλλήψεως ἢ ἀρνήσεως Αὐτοῦ διὰ τοῦ ὄρθοῦ λόγου.

Τὸ πό τὴν ἐπίδρασιν τῆς φιλοσοφίας τῆς ὑπάρξεως ὁ θεολογῶν καλεῖται —ἴδιως ὑπὸ τοῦ φαινομενικῶς ἀρνητοῦ τῆς πίστεως Heidegger — νὰ διαισθανθῇ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ καθήκοντος αὐτοῦ ἀπέναντι τοῦ τοιούτου τοῦ φιλοσόφου καὶ νὰ διακόψῃ τὴν μαθητείαν του εἰς τὰς διαφόρους φιλοσοφικὰς σχολὰς πρὸς λογικὴν κατανόησιν τοῦ προβλήματος τῆς πίστεως. Ο Kierkegaard ἔξι ὅλου εὑργετεῖ πάντα θεολόγον ἀδιακρίτως ὅμολογιακῶν διαφορῶν διὰ τῆς καταδείξεως εἰς αὐτόν, δτι θεολογία εἶναι δυνατὴ μόνον ἐν τῷ πάθει τῆς ὑπάρξεως πρὸ τοῦ Σταυροῦ, δηλαδὴ μόνον μέσω τοῦ Χριστοῦ. Πᾶσα θεολογία διὰ τὸν Χριστιανὸν εἶναι κατ' ἀρχὴν Χριστολογία. Ο Χριστὸς εἶναι ἡ Ἀλήθεια ὡς τὸ γεγονός τῆς πίστεως, τὸ ὅποιον ὅμως ἐπισκιάζει καὶ λησμονεῖ κατὰ ἔγωττον

1. «Bulletin du Centre Protestant d'Études». Genève 1951 σ. 6. (μν. ὑπὸ Jean Rilliet: «Barth, théologien existentialiste?» Neuchâtel 1952 σ. 128).

στικόν τρόπον ἡ φιλοσοφική θεολογία διὰ τῆς συλλήψεως ἐν νῷ ἀνωτάτου τινὸς "Οντος, τὸ δόποῖον εἰς οὐδεμίαν πραγματικότητα ἀνταποκρίνεται. 'Ο Θεὸς τοῦ χριστιανοῦ θεολόγου δὲν εἶναι μία 'Ιδέα, ἐν παράγωγον σκέψεως, ἀλλ' ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραὰμ καὶ ὁ Πατὴρ τοῦ Χριστοῦ, ἅρα ὁ ἀποκαλυπτόμενος κατὰ σκανδαλώδη καὶ ἀντιθετικόν πρὸς τὸν δρθὸν λόγον τρόπον ὡς συγκεκριμένη μορφὴ ἐν μιᾷ ἱστορικῇ στιγμῇ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. 'Η δρθολογιστικὴ σκέψις τοῦ ἀνθρώπου ἀντιθέτως ἢ τάυτίζει μεθ' ἑαυτῆς τὸν Θεόν ἢ ἀπομακρύνει, ἢ ἀρνεῖται Αὐτόν, δηλαδὴ ἢ δημιουργεῖ, ἢ ἀποδιώκει ἢ φονεύει τὸν Δημιουργόν, ἔξυπηρετοῦσα κατ' ἀσυνείδητον τρόπον τὴν ἐφάμαρτον ἔφεσιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἀπόλυτον πνευματικὴν ἐλευθερίαν.

'Η χριστοχεντρικότης ἐν τῇ θεολογίᾳ σημαίνει ζῶσαν σχέσιν τοῦ θεολογοῦντος μετὰ τῆς πίστεώς του, ζωντανὸν καὶ δυναμικὸν περὶ Θεοῦ λόγον καὶ οὐχὶ ἀτέρμονας φιλοσοφικάς ἐρεύνας πρὸς ἀνεύρεσιν ἐνδεξόπερτάτου "Οντος· διότι ὁ Θεὸς τῶν χριστιανῶν δὲν θέλει αὐτοὺς νὰ ὑψωθοῦν διὰ τοῦ λόγου εἰς ἀφθαστα ψῆφη διὰ νὰ Τὸν ψηλαφήσουν ὡς ἀδρατον, καὶ ἀκατάληπτον, ἀλλ'. Ἡλθεν δ "Ιδιος πλησίον αὐτῶν καὶ ζητεῖ οὐχὶ τὴν ἀπλῆν δμολογίαν, ἀλλὰ τὴν αἰσθησιν τῆς συνυπάρξεως μετ' αὐτῶν. Τὸ ἀκατάληπτον ἐν τῇ νοήσει ἀντικαθίσταται διὰ τῆς συγκεκριμένης τραγικῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τοῦ παραδόξου ἐν τῇ ὑπάρξει, ἅρα πᾶσα δρθολογιστικὴ ἀπόπειρα κατανοήσεως τοῦ Θεοῦ ἔξελιπε καὶ πᾶσα φιλοσοφία ἐν ἀναφορᾷ πρὸς Αὐτὸν ἔγινε «μωρία».

'Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δύναται δ ἀναγνώστης νὰ ἐννοήσῃ ποῖον τὸ τεράστιον ἀπὸ θεολογικῆς ἐπόψεως ἐνδιαφέρον περὶ τὴν ὑπαρξιστικὴν φιλοσοφίαν. Τὴν στιγμὴν αὐτὴν πᾶσα περὶ ὑπαρξισμοῦ θεολογικὴ μελέτη ἀποτελεῖ προσπάθειαν κατανοήσεως τῶν βαθυτέρων ἔφεσεων τοῦ πνεύματος τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων καὶ τίθεται ὡς συμβολὴ εἰς τὴν δρθὴν προπαρασκευὴν πρὸς καλλιέργειαν δυναμικῆς χριστοχεντρικῆς καὶ πρὸς τὰς ἀνάγκας τῶν ἡμερῶν μας προσηρμοσμένης θεολογικῆς μεθόδου, ἐνῷ συγχρόνως καὶ πᾶς χριστιανὸς πιστὸς βοηθεῖται εἰς τὴν περισυλλογὴν καὶ βαθυτέρων κατανόησιν τῶν θεμελιωδῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως πρὸς δυναμικὴν βίωσιν αὐτῆς.